

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Sami Markkanen

TAI VAAN ISÄ

Sosiaali- ja terveysala
2016

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaaliala

TIIVISTELMÄ

Tekijä	Sami Markkanen
Opinnäytetyön nimi	Tai vaan isä
Vuosi	2016
Kieli	suomi
Sivumäärä	52 + 6 liitettä
Ohjaaja	Ann-Sophie Blomqvist

Tämän opinnäytetyön taustalla kouluaikainen tehtävä, jossa piti miettiä itselleen sosiaalialan ammatti, jota ei vielä ole. Samaan aikaan olin tulossa kolmatta kertaa isäksi. Eräällä neuvolakäynnillä mietin, miksei äidille esitettyjä kysymyksiä esitetä isälle. Vuonna 2014 Vaasaan perustettiin isäneuvola. Tutkimusongelma onkin: Miten tukea isiä isäksi ja isänä kasvamisessa. Opinnäytetyö on tehty yhteistyössä Vaasan isäneuvolan kanssa. Sen tarkoituksena on selvittää miten isäneuvolan toimintaa voidaan kehittää.

Isyyttä on aiemmin tutkittu osana miehenä olemista ja se on ollut yksi osa maskuliinisuuden tutkimusta. Viimeisen kymmenen vuoden aikana isyyttä on alettu tutkia yhä enemmän isänä olemisen näkökulmasta; Millaista on nykypäivän isyys, millaisena se näyttää nykyä päivän parisuhteissa, voivatko miehetkin hoivata ja jos voivat, millaista se on? Kuten viime vuosien isyytutkimuksissa, myös tässä opinnäytetyössä huomioidaan isien omat kokemukset. Opinnäytetyön pohjana on yhdessä isäneuvolan kanssa toteutettu kysely. Aineistoksi saatiin 40 isän vastaus. Kysymykset olivat sekä suljettuja että vapaita. Kysymykset käsittelivät isänmalleja, isyyksiasitusta, parisuhdetta ja isäneuvolan käyttöä. Kyseessä on laadullinen tutkimus.

Vastaajat kokivat isäneuvolan ja käynnin siellä pääasiassa hyödylliseksi, mutta silti osasta tuntui, etteivät he saaneet käsitellä riittävästi nimenomaan isyyttä. Myös muutokset parisuhteessa, etenkin huonompaan suuntaan askarruttivat. Isien vanhemmuus toteutuukin naisia enemmän suhteessa lapsen äitiin; äitien vanhemmuus on itsenäisempää. Enemmän käyntikertoja haluttiin, samoin ryhmätapaamisia ja enemmän itse asiaa. Nykyiset asiakkaat ovat eräänlaisia pioneereja. Heidän kokemuksensa ja kertomansa on arvokasta isäneuvolatoiminnan kehittämisessä. Se, mikä tällä hetkellä on vielä harvinaista ja ehkä outoakin, voi olla tulevaisuudessa tavallista ja oikein kohdentuvaa.

Avainsanat isyys, isyyden tukeminen, isäneuvola, perhe, parisuhde

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Sosiaaliala

ABSTRACT

Author	Sami Markkanen
Title	Or Just a Father
Year	2016
Language	Finnish
Pages	52 + 6 Appendices
Name of Supervisor	Ann-Sophie Blomqvist

It was an assignment during the studies that made the author of this bachelor's thesis to think about writing this thesis. The assignment was about thinking about a social services profession that does not exist yet. At the same time I was becoming a father for the third time. Once in a maternity clinic I thought why the father-to-be is not asked the same questions as the mother-to-be. The paternity clinic was established in Vaasa in 2014. The research problem is how to support the fathers in becoming and being a father. The bachelor's thesis has been made in cooperation with the Vaasa paternity clinic. The aim of the thesis is to find out how the activities of the paternity clinic can be developed.

Fatherhood has been earlier studied as a part of being a man and as a part of studying masculinity. During the last decade fatherhood has been studied more from the point of being a father; what is modern fatherhood, what is the role of fatherhood in the relationship, can men take care of the children and nurse them and if so, what is it like? The experiences of the fathers are taken into account in this bachelor's thesis. An inquiry has been carried out. The material includes responses from 40 fathers. There were both closed and open-ended questions. The questions dealt with male/ father role models, the concept of fatherhood, relationship and the use of the services of the paternity clinic. The study is qualitative.

A number of respondents experienced paternity clinic to be useful, but they felt they were not able to handle fatherhood enough. Also changes in the relationship with the spouse puzzled. The fathers' parenthood emerges more through the mothers whereas the mothers have a more independent parenthood. There was a need for more visits to the paternity clinic, group meetings and dealing with the issues related to fatherhood. The current clients of the paternity clinic are kind of pioneers. Their experiences and stories are important in developing the activities of the paternity clinics. The things that are rare and not so well-known and appreciated now, can in the future be a part of everyday activities of a paternity clinic.

Keywords	Fatherhood, supporting fatherhood, paternity clinic, family, relationship
----------	---

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO.....	6
2	MISTÄ PUHUMME, KUN PUHUMME.....	7
	2.1 Miehistä.....	8
	2.2 Parisuhteesta	10
	2.3 Perheestä	11
	2.4 Isyystutkimuksesta.....	13
3	NEUVOLATOIMINTA	17
	3.1 Isäneuvola	18
	3.2 Vaasan isäneuvola.....	19
4	TUTKIMUS	21
	4.1 Aineistonkeruu.....	21
	4.2 Laadullinen tutkimus	22
	4.3 Aineistolähtöinen analyysi.....	22
	4.4 Aineiston luotettavuus	23
	4.5 Aineiston riittävyys.....	24
5	ANALYYSI.....	25
	5.1 Vastaajat.....	25
	5.2 Isyys	25
	5.3 Parisuhteen tila.....	30
	5.4 Isäneuvolassa	31
6	JOHTOPÄÄTÖKSET	35
	6.1 Vastaajat.....	35
	6.2 Isyys – mallit ja merkitykset.....	36
	6.3 Parisuhde.....	39
	6.4 Isät neuvolassa	40
7	HILJAISUUTTA AUTIOITUVALTA PLANEETALTA.....	43

7.1 Parisuhde – väärinkäsityksistä väärinymmärtämiseen.....	43
7.2 Isiä neuvomassa	45
LÄHTEET.....	49

LIITTEET

TAULUKKOLUETTELO

Taulukko 1. Millainen isänmalli?	25
Taulukko 2. Mitä toivon lapseni oppivan minulta?	26
Taulukko 3. Isyyden merkitykset.	27
Taulukko 4. Parisuhteen tila.	29
Taulukko 5. Parisuhteen muutos.	29
Taulukko 6. Isäneuvolakäynnille annetut merkitykset.	30
Taulukko 7. Isien toiveet isäneuvolatoiminnan kehittämiseksi.	32

1 JOHDANTO

Lapsen syntymään liittyy suuria muutoksia. Perheessä moni asia muuttuu yhdellä kertaa, mutta esikoinen synnyttää itselleen vanhemmat vähitellen. Jos vanhempien elämänmuutokset tuntuvat suurilta, myös perhe, vanhemmuus, isyys ja isä ovat käsitteinä muutoksen tilassa. Se, mitä ennen on pidetty luontevana vain naisille, on huomattu olevan mahdollista, mutta myös tärkeää miehille. Eri aikoina isyyteen onkin ymmärretty kuuluvan erilaisia asioita. Isän osuus lapsen kasvuun ja kehitykseen on huomattu ja huomioitu, isillä on nykyisin myös lähes tasavertaiset mahdollisuudet lastenhoitoon. Nykyajan isältä odotetaan osallistumista lapsen hoitoon ja läsnäoloon perheen arjessa.

Opinnäytetyössäni tarkastelen vaasalaisten isäneuvola-asiakkaiden kokemuksia isäneuvolasta. Vaasassa 2014 aloittanut isäneuvola tukee ensimmäisen lapsen isiä siinä missä kokeneempiakin isiä, ja käy heidän kanssaan keskusteluja heidän valitsemistaan aiheista. Toiminta on isille vapaaehtoista. Tutkin opinnäytetyössäni miten isäneuvola-asiakkaat kokevat isyyden, millaisia merkityksenantoja siihen liittyy ja miten ammattilaiset voivat heitä tukea isänä ja isäksi kasvamisessa.

Opinnäytetyö tehtiin yhteistyössä Vaasan isäneuvolan kanssa. Vaasan isäneuvola aloitti 2014 ja toimii Vaasan kaupungin sosiaali- ja terveystoimen alaisuudessa. Isäneuvola sijaitsee pääterveysasemalla erillään äitiysneuvolasta. Asiakkaat ohjautuivat äitiysneuvolan kautta.

Kysely tehtiin kyselylomakkein, jotka isäneuvola jakoi asiakkailleen. Kysymykset olivat ns. avoimia kysymyksiä ja tutkimus on laadullinen. Kyselyn ja opinnäytetyön tarkoituksena oli saada tietoa isyyteen liittyvästä tuentarpeesta. Miten isäneuvola voi kehittää toimintaansa, ja erityisesti minkä asioiden ja teemojen kohdalla oli huomattavissa palveluntarvetta tai mahdollisesti palveluiden vajaakäyttöä.

2 MISTÄ PUHUMME, KUN PUHUMME

Tässä opinnäytetyössä keskitytään isyyteen ja sen tukemiseen isäneuvolatyössä. Siitä huolimatta tai juuri siksi on syytä selvittää muutamia käsitteitä, jotka kulkevat rinnan isyyden kanssa., kuten mieskuva, parisuhde ja perhe. Jokainen meistä kantaa mukanaan käsityksiä miehestä, parisuhteesta ja perheestä, pitää niitä ehkä enemmän tai vähemmän luonnollisina ja muuttumattomina.

Hellää ja rakastavaa isää pidetään usein nykyajan keksintönä. Kuitenkin isät ovat hoitaneet ja hoivanneet lapsiaan, välittäneet ja huolehtineet heistä ja kasvattaneet heitä niin kauan kuin ihmisiä on ollut. Kykyä solmia pitkiä parisuhteita ja isän tunteellisuutta pidetään lajimme tunnusmerkkeinä. Suuret aivomme edellyttivät pitkää lapsuutta ja pitkä lapsuus edellytti monta hyvää hoivaajaa. Kaikkien nisäkäiden kohdalla näin ei ole. Ihminen on yhteisöllisesti lisääntyvä laji, ja tässä yhteisöllisyydessä isillä on oma tärkeä paikkansa. Isyys kuitenkin muuttuu ajan ja paikan, kulttuurin ja yhteisön mukaan. Siinä missä metsästäjä-keräilijät pitivät lapsiaan paljon sylissä, maanviljelijäyhteisöissä ja teollistuneissa maissa lastenhoito ei enää kuulunut miesten töihin. Kahta viimeksi mainittua aikakautta pidetäänkin niinä aikoina jolloin lastenhoito ja miehet erkanivat, ja jotka ovat muokanneet niin mieskuvaa kuin kuvaa perheestään etäällä olevasta isästä. (Jämsä, Kalliomaa & Rotkirch 2011, 7–8.)

Perhettä puolestaan pidetään kaikille tuttuna ja luonnollisena, se on käsitteenä niin vahva, että sen sisään on vaikea nähdä. Aina ei ole edes helppo vastata kysymykseen ketä perheeseen kuuluu? Saman perheen jäsenet voivat määritellä perheensä eri tavoin. Perheet muuttuvat. Ihmisen elämänkaareen mahtuu erilaisia perheitä: lapsuudenperhe, myöhemmin perustettu perhe, joita niitäkin voi ihmisellä olla elämänsä aikana useampia. Perheet hajoavat ja niitä perustetaan uudelleen. Perhekulttuurit muuttuvat, uusien elämäntyylien myötä syntyy poliittis-ideologista liikehdintää niiden puolesta ja niitä vastaan; niiden myötä vanhemmuus, miesten ja naisten roolit muuttuvat. (Jallinoja, Hurme, Jokinen 2014, 7.)

Eli mistä puhumme, kun puhumme parisuhteesta, perheestä, vanhemmuudesta, isästä ja isyydestä? Puhutaan ensin suomalaisesta miehestä.

2.1 Miehistä

”Nimenomaan isyyden kautta löytyy ratkaisu siihen, miten miehet voivat ’parantua sukupuolena’” (Aalto 2012, 20).

Aalto (2012, 20) viittaa edellisellä ei pelkästään miehiin, vaan siihen millaista mieskuvaa tuotetaan, ja miten se on sidoksissa yhteiskunnassa kulloinkin vallitseviin ideologisiin pyrkimyksiin. Isyyden historiaa ja erilaisia tapoja tuottaa isyyttä tutkinut Aalto (2012, 20) on huomannut, että juuri isyystutkimus ja isyys ovat niitä alueita, joilla on mahdollista tutkia hyvää mieheyttä.

Jämsä, Kalliomaa ja Rotkirch (2011, 8) tuovat esiin isyyden evoluutiota pohtineen tutkija Sarah Hrdyn (2009) päätelmän, että kyky osallistuvaan isyyteen, hoivaan ja hoitoon, on kaikilla miehillä, mutta tämän hoivan toteutuminen riippuu eri tekijöistä; tilanteesta, olosuhteista, kulttuurista, persoonallisuudesta ja aiemmista kokemuksista.

Isäkuvaa onkin mahdotonta erottaa tai nähdä irrallaan vallitsevasta mieskuvasta. Modernina aikana perinteisenä pidettyä maskuliinista mieskuvaa (vrt. Siltala 1994, Kortteinen 1992, Jokinen 2001) vapauttaa jatkuva epävarmuus. Perinteisen agraariyhteiskunnan mieskuva oli selkeä ja konstailematon, sukupuolilla oli yhteiskunnassa ja yhteisöissä niille varatut, yhteiseen toimeentuloon liittyvät, hierarkiset paikkansa.

Kekäle ja Eerola (2014, 27) tekevät jaon esimodernin ja modernin (ns. perinteinen) sekä postmodernin (uuden) miehisyyden mallitarinan välillä. *Perinteinen miehisuus* nähdään selkeänä ja jonakin toisena ja erilaisena kuin naiseus. Naisten erilaisuus miehiin verrattuna on helposti myös negatiivista erilaisuutta, esimerkik-

si puutteen ja epätäydellisyyden merkityksessä. Miehisuus on olemuksellista, ja sillä on yhteys biologiaan. Miehisuus merkitsee työhön, kilpailuun tai julkiseen elämään keskittymistä sekä yleistä etäistä patriarkaalisuutta kotona. Postmoderni miehisyyden mallitarina kyseenalaistaa miehisyyden ja naiseuden, ja alkaa korostaa perinteisen selkeän miehisyyden patriarkaalista ja (väki)valtaista luonnetta. Miehisyyden itsestään selvä luonne torjutaan ja yhteys biologiaan kyseenalaistetaan. Essentialismi torjutaan. Puhutaan monista erilaisista sukupuolista ja sukupuolen esittämisen tavoista. Miehisuus on kunnioitettavaa, osallistuvaa, läheistä ja hoivaavaa. (Kekäle & Eerola 2014, 27.)

Postmodernin mallitarinan mukaan sitä edeltäviä isyystarinoita leimaa kaikkia elämänalueita lävistävä miehen ja isän valta. Tällaiselle perinteisten tarinoiden kuvaamalle isyydelle ja mieheydelle ei enää löydetä enää käyttöä, joten vaihtoehtoksi tulee perinteisen miehisyyden purkamisen jaetun vanhemmuuden tieltä. Tällöin hoivaavuus löytyisi osaksi uutta isyyttä. Jaettu vanhemmuus puolestaan jo lähtökohtaisesti purkaa olettamusta siitä, että sukupuolet ovat perustaltaan erilaisia ja täydentävät toisiaan. (Kekäle & Eerola 2014, 28.)

Jaettu vanhemmuus poikkeaa tyystin siitä kulttuurisesta ja yhteiskunnallisesta tavasta, miten mies esitetään ja mitä mieheltä odotetaan. Miehisuus ja miehen hoivaavuus voivatkin olla ristiriidassa, ja ns. uuden isän hoivaan ja läsnäoloon liittyvät valinnat voivat tuottaa häpeää. (Kekäle & Eerola 2014, 28–29.)

Kekäleen ja Eerolan (2014, 21) mukaan edellä mainittu on *esimoderni isyystarina*. Yhteiskunnallisen murroksen seurauksena miehen patriarkaalinen valta alkoi murentua, perheen riippuvuus miehestä alkoi vähentyä. Hegemonisen maskuliinisuuden hajotessa miesten sisäinen kompassi alkoi poukkoilla oudosti uusia suuntia etsien (Jokinen 2001). Isyyttä jäsenettäessä tällainen mallitarina Kekäleen ja Eerolan (2014, 21) mukaan on *moderni isyystarina*. Nykyinen, osallistuva ja paikansa uudessa yhteiskunnassa ja perheessä löytänyt, lapsiaan tasavertaisesti äidin kanssa hoivaava isä toteuttaa *postmodernia isyystarinaa*.

Mies- ja isyyskuvan muutokset heijastavat siten myös yhteiskunnallisia muutoksia. Samanaikaisesti yhteiskunnallisen, mieskuvaan ja isyyteen liittyvien muutosten kanssa on alettu kyseenalaistaa vanhanaikaisesti sukupuolittuneen neuvolatoiminnan mielekkyyttä.

2.2 Parisuhteesta

Useimmiten ennen lapsen hankkimista kahden aikuisen välillä vallitsee parisuhde, jonka niin sanottu siviilisäätö vaihtelee. Lasten syntymäajankohta suunnitellaan nyky-Suomessa entistä tarkemmin ja pariskunnat hankkivat lapsensa vanhempinakin kuin koskaan aikaisemmin. Ensisynnyttäjät ovat keskimäärin 28-vuotiaita ja isäksi tullaan ensimmäistä kertaa pari vuotta vanhempana. Kun ensimmäinen avoliitto solmitaan nykyisin tyypillisesti jo noin 22–23-vuotiaana, jää pareille usein 5–6 vuotta aikaa nauttia kahdenkeskisestä ajasta ennen päätöstään hankkia lapsi. Pitkähkö yhteiselämä ennen lasten hankintaa on tavallisesti parin yhteinen päätös; vapaasta elämästä, intiimeistä hetkistä, yhdessäolosta ja yhteisistä harrastuksista halutaan nauttia ennen lapsiperhevaihetta. Parisuhde onkin tässä vaiheessa yleensä intohimoisimmillaan. (Kontula 2011, 76.)

Suomalaisissa perheissä siirrytään usein suhteellisen tasa-arvoisesta, kahden itsenäisen aikuisen parisuhteesta kertaheitolla tilanteeseen, jossa nainen on pääosin kotona vauvan ensimmäisten elinvuosien ajan. Äidit odottavat eniten tukea puolisoiltaan. Tämä ehkä heijastaa kulttuurimme isyyttä ja parisuhdetta korostavaa ajattelutapaa. (Rotkirch & Saloheimo 2008, 74.)

Nuoret naiset ja nuoret miehet suhtautuvat lasten hankintaan suunnilleen yhtä innokkaasti. Lasten hankintaan liittyy kuitenkin sukupuolisidonnaisia asioita, jotka voivat tuottaa yllätyksiä ja väärinkäsityksiä parisuhteissa. Miehet eivät aina välttämättä ymmärrä millaisia uhrauksia nainen *kokee* tekevänsä parin yhteiseksi hyväksi, eivätkä naiset puolestaan aina ymmärrä, kuinka uhkaavaksi parisuhteelle miehet voivat *kokea* seksielämän katkeamisen tai hiipumisen lastenhankinnan yhteydessä. Pahimmillaan näistä aineksista voi alkaa väärinymmärrysten kehä: nai-

nen kokee tulevansa suhteessa henkisesti torjutuksi, mies taas fyysisesti torjutuksi. Ensimmäisen lapsen tulo perheenjäseneksi muuttaa parisuhteen kolmiosuhteeksi, jossa parin aiemmin totutut vuorovaikutustavat, harrastukset ja aikataulu menevät väistämättä uusiksi. Parin kahdenkeskinen aika vähenee merkittävästi. (Kontula 2011, 76.)

Miesten kokemuksia perheenisäyksen suunnittelusta, äidin raskausajasta, synnytyksestä ja alkaneesta isyydestä tutkinut Mesiäislehto-Soukka (2005) on havainnut tietynlaisen lainalaisuuden tai kulttuurisen samankaltaisuuden isien tarinoissa. Miesten kokemukset vaimostaan ja heidän parisuhteensa alusta perustuvat rakastumiseen ja rakkauteen, jonka jälkeen pääsääntöisesti yhteiselämää suunnitellaan ja mennään naimisiin. Perheenisäys koetaan luonnollisena elämään kuuluvana asiana, ja lapsen syntyminen lähentää puolisoita keskenään. Perheen arki muotoutuu suhteellisen rauhalliseksi normaaliksi perhe-elämäksi, missä arjen toiminnot jaetaan ja tunneilmaisut sallitaan. Arkeen etsitään vaihtelua käymällä joskus vaimon kanssa rentoutumassa. Miehet kokevat, että muutokseen sopeutuminen perustuu hyvään vuorovaikutus- ja parisuhteeseen. Toimiva parisuhde vaikuttaa jokapäiväisten asioiden hoitamiseen; esimerkiksi lapsen hoitaminen sujuu helpommin. Vuorovaikutus vaimon kanssa sisältää mieheen kohdistuvaa huomiota, hoivaa, kehua ja kiitosta. Miehet kokevat, että *vaimo on koti ja koti ei ole koti ilman vaimoa*. Vaimon kanssa jaetut huolet ja murheet helpottavat elämää. Yhteiset kokemukset lujittavat miehen ja vaimon välistä suhdetta. Jos parisuhteessa tai perheessä koetaan ongelmia, se merkitsee perheelle *huolta, jota pyritään helpottamaan yhdessä*. Miesten kokemana parisuhteessa on myös uhkia, joita ovat perheenisäyksen yhteydessä ajanpuute; usein rakennetaan konkreettisesti kotia, on myös taloudellisia vaikeuksia, perhe-elämän ja työn yhteensovittaminen koetaan haastavaksi. (Mesiäislehto-Soukka 2005, 122.)

2.3 Perheestä

Isyystutkija Jouko Huttusen (2001, 36) mukaan suomalainen perhe on ollut 1960-luvulta lähtien monenlaisten muutosten kohteena: on puhuttu kriisistä, murenemi-

sesta ja jopa häviämisestä. Suuren yhteiskunnallisen rakennemuutoksen seurauksena 1960-luvulta lähtien hyvinvointivaltioajattelu supisti perheen vastuuta jäsenistään ja siirsi sitä yhteiskunnalle. Samaan aikaan perheen subjektiivisessa merkityksessä on tapahtunut täysin päinvastainen liike. Juuri 1960-luvulta lähtien perhe-elämää on alettu pitää yhä tärkeämpänä. (Huttunen 2001, 36–37.)

Perhemuutosten yleinen taustavoima, yksilöllistyminen, haastaa perinteisen, familistisen, perhekäsityksen. Käsitteiden muutos voidaan nähdä melko suorana heijastuksena teollistumisen ja modernisaation aiheuttamaan yhteiskunnalliseen suku- ja perherakenteiden muutokseen. Yhteiskunnan tukitoimet (äitien työssäkäynti, päivähoido, vanhempainvapaat) puolestaan ohjaavat perhettä yhä yksilöllisempään selviytymiseen, atomisoitumista korostaen. (Huttunen 2001, 36–38.)

Viimeaikaisissa yhteiskunnallisissa keskusteluissa (liittyen vanhempainvapaisiin, tasa-arvoinen avioliittolakiin ja lasten oikeudesta subjektiiviseen päivähoidon) esiintynyt huoli *luonnollisen* perheen tai ydinperheen hajoamisesta voidaan yhdistää poliittisten päämäärien ajamiseen. Katja Yesilovan (2009, 20–22) mukaan perhettä, tai ainakaan ydinperhettä ei ole ollut edes kielessä ennen 1700-luvun loppupuolta: perheeseen viittaavat sanat (*huonecunda, hushåll*) kuvaavat samalla asumismuotoa. Ero ei ole pelkästään käsitteellinen, vaan käytännöstä lähtevä ja materiaalisia reunaehtoja kuvaava. Ennen 1800-lukua perheestä oli vaikea puhua liittämättä sitä taloon, työyhteisöön, palvelijoihin tai sukulaisiin. Koko perhettä, sen olemusta ja suhteita koskeva ymmärrys oli jäsentynyt toisin kuin nykyisin, mikä ei kuitenkaan tarkoita, etteikö 'perhe' olisi ollut samaan aikaan mittavan yhteiskunnallisen huomion kohteena. (Yesilova 2009, 21.)

Perhe onkin ollut yhteiskunnallisen ja yhteiskuntatieteellisen keskustelun kesto-tema, etenkin yhteiskunnallisina murroskausina (Forsberg 2003). Viime vuosina tapahtunut suomalaisen perhekuvan muutos heijastelee suomalaisen yhteiskunnan muutosta. Muutos on haastanut monet perheeseen ja sen roolijakoon liittyvät ns. perinteiset mallit. Samalla kun niiden keskinäistä hierarkiaa ja työnjakoa perheissä on kyseenalaistettu, myös niiden sisäiset merkitykset ovat muuttuneet ja niitä on

kiinnostuttu tarkastelemaan. (Vrt. Huttunen 2001, Yesilova 2009, Aalto 2012, Eerola 2015.)

2.4 Isyystutkimuksesta

Isyyttä on Suomessa tutkittu kymmenen viime vuoden aikana melko paljon ja monipuolisesti. Isyystutkimuksen kasvu on ollut yhteydessä julkisen isyyskeskustelun ja suomalaisen isyyspolitiikan laajenemiseen 1990-luvulta lähtien. Isyystutkimusta on tehty lähes kaikissa ihmis- ja yhteiskuntatieteissä, mutta eniten aihe on kiinnostanut sosiologian, kasvatustieteen, psykologian ja sosiaalityön aloilla. Isyyttä on tutkittu sekä omana tutkimusaiheenaan että osana laajempaa, perhettä koskevaa tutkimusta; tutkimuksesta voi erottaa kaksi juonetta, jotka ovat isien kokemusten tarkastelu ja isyyteen liittyvien yhteiskunnallisten ja kulttuuristen käsitteiden analysointi. Isien kokemusten tutkiminen on 2000-luvulla muodostanut isyystutkimuksen valtavirran. (Mykkänen & Aalto 2010, 10.)

Isyyden historiasta ei ole tutkimusta, mutta on isyyttä tutkittu Suomessa enemmän kuin mitään muuta miehiä käsittelevää aihetta (Aalto 2012, 19). Erityisesti 1980-luvun mittaan miesten vanhemmuudesta alkoi muodostua oma tutkimuksen kohteensa. Isän hoitoroolia ja yksinhuoltajuutta tarkasteltiin lähinnä psykologian näkökulmasta. Seuraavalla vuosikymmenellä tutkimuksen näkökulmat ja lähestymistavat moninkertaistuivat, mikä oli yhteydessä samanaikaisesti lisääntyneeseen julkiseen keskusteluun isistä ja isyydestä. Aiheeseen liittyviä kysymyksiä on tutkittu ihmis- ja yhteiskuntatieteissä (Aalto 2012, 19.)

Isyyden historia ei järjesty siistiksi tarinaksi, jossa ”perinteisen isyyden” valtakaudesta siirrytään kohti isyyden muotojen moninaistumista. Esimerkkejä tästä löytyy paljon: Kaikki menneisyyden isät eivät olleet patriarkaalisia yksinvaltiaita, vaan isän auktoriteetti on ollut kiistojen kohde, josta ihmiset arjessaan neuvottelivat. Isän auktoriteettiasema julistettiin menetetyksi ensimmäisen kerran jo 1800-luvun puolivälissä. Suomalaiset miehet ovat olleet heikkoja elättäjiä eikä heillä useinkaan ole ollut mahdollisuutta toimia perheidensä yksinomaisina leiväntuoji-

na. Viitteitä ”uuden isyyden” ideologiasta on löydettävissä jo varhain, esimerkiksi 1900-luvun alkuvuosikymmenten sosialistisista ohjelmista. (Mykkänen & Aalto 2010, 9.)

Isyyttä ja perheitä koskevat ihanteet ja niistä käydyt kamppailut on sen sijaan kar-toitettu historiantutkimuksessa melko hyvin. Nämä ihanteet ovat liittyneet kunkin aikakauden vallitseviin ideologioihin. Perheiden kautta on ylläpidetty yhteiskunta-järjestystä ja pyritty säätelemään ihmisten elämää. Isyyden ideaaleilla on näissä aikomuksissa ollut aina oma osansa: patriarkaalisien isyyden uskottiin toimivan esivallan tukipilarina, leiväntuoja-isyydellä haluttiin taata äideille mahdollisuus keskittyä kansakunnan voimavaran eli lasten kasvattamiseen, ja osallistuvalla isyydellä tavoiteltiin kahden elättäjän perheitä, joiden työpanoksen varaan hyvinvointivaltio rakentuisi. Käsitykset isyydestä kiinnittyvät yhteiskunnallisiin kehityskulkuihin, eikä isyyttä tulisi tarkastella pelkästään perheen sisäisenä ilmiönä. (Mykkänen & Aalto 2010, 9–10.)

Tutkimukset liittyivät Pohjoismaisiin tasa-arvokysymyksiin ja loivat vastakainasettelua perinteisen ja modernin mieskuvan välille, ja tutkimuksissa oli havaittavissa tiettyä politisoitumista, ja radikaaleimmin tulkittuna tietyn puolen tutkimusten katsottiin tukevan ”emansipaatio-ohjelmaa”. (Aalto 2012, 19–20.)

2000-luvun mittaan jännitteet ovat kuitenkin purkautuneet ja tutkimuksissa on kiinnostuttu isyyden kokemuksista. Huttusen (2001, 80–81) mukaan isyys ei muodostanut miehiä yhtenäistä ulottuvuutta, vaan isät ovat toteuttaneet ja tuottaneet yksilöllistä isyyttään perheen suojissa. Huttunen kysyykin onko stereotyyppistä isyyttä olemassakaan, muualla kuin mielikuvissamme ja 50-luvun perhe-elokuvissa (Huttunen 2001, 81).

Suomalaisessa kulttuurissa isyys on perinteisesti merkinnyt perheen elättäjää, kuringittäjää ja perheenpäättä. Perherakenteet ovat kuitenkin muuttuneet. Naiset kouluttautuvat yhä korkeammalle ja vaativimpiin töihin, mikä vaatii yhä enemmän miesten osallistumista kodin töihin ja lastenhoitoon. (Paajanen 2006, 7.)

Toisaalta, isyys toteutuu miesten mielissä enemmän rinnakkain äitiyden kanssa, kun taas äitiys koetaan naisten tunteissa enemmän parisuhteesta irralliseksi suhteeksi äidin ja lapsen välillä. (Jämsä 2011, 120.)

Huttusen (2001) mukaan merkittävää isyyden muutoksessa on ollut se, että moni mies on ollut tyytymätön oman isänsä antamaan isän malliin, ja oman lapsen saatuaan alkanut olla isä omalla erityisellä tavallaan. Moderneista isistä on tullut yhä osallistuvampia, he osallistuvat enemmän kotitöihin ja ovat enemmän lastensa kanssa. 2000-luvun isyystutkimus onkin keskittynyt isien omiin tulkintoihin ja kokemuksiin isyydestä (esim. Jämsä & Kalliomaa 2011, Aalto & Kolehmainen 2004, Aalto 2012, Eerola & Mykkänen 2014, Eerola 2015).

Kuitenkin myös isyyden kokemusten ja arjen asettaminen tutkimuksen keskiöön sisältää yhteiskunnallisia, poliittisia panostuksia. Vaikka kokemuksiin kohdistuvassa tutkimuksessa otetaan harvoin julkituodusti kantaa minkään isyysuuntauksen puolesta, näkyy siinä jo aiheenvalinnan tasolla piirteitä osallistumisesta sellaiseen emansipaatioprojektiin, jollaista Mellström hahmottelee. Isien ”kuuleminen” ja kokemusten tutkiminen, varsinkin jos ne tehdään isyyden tukemisen nimissä, kytkeytyvät helposti edistämään sellaisia yhteiskunnallisia tavoitteita, joissa miehiä kannustetaan työstämään identiteettiään isänä ja osallistumaan lastenhoitoon niin oman hyvinvointinsa kuin lastensa edun nimissä. Tämän voi nähdä myös jatkona muutosprojektille, joka sisältyi 1990-lukulaiseen ”radikaalisti uudelleenlaisen” isyyden hahmotteluun. (Aalto 2012, 22.)

Isyyden sisältö voi vaihdella voimakkaastikin, mutta isyyttä on ollut aina. Joissain kulttuureissa tai yksittäisissä perheissä isät ovat enimmäkseen kaukana perheiden elämästä, toisissa taas isät ovat olennainen osa arkea ja lastenhoitoa. (Jämsä, Kalliomaa, Rotkirch 2011, 7.)

Isä-sanan voimakkain ja samalla vallitsevin miellelyhtymä liittyy miehen ja lapsen väliseen biologiseen yhteyteen. Se ei ole kuitenkaan pitkään aikaan ollut ainoa isän määritelmä. Isyys voidaankin määritellä neljällä eri tavalla: biologinen, juri-

dinen, sosiaalinen ja psykologinen isyys. Biologinen isyys on lapsen perinnöllinen suhde isään; lapsi on saanut alkunsa juuri tämän miehen sukusoluista. Juridinen isyys tuo miehelle lain kautta oikeuksia ja velvollisuuksia lapseen. Sosiaalinen isä on lapsen itsensä mieltämä isä, joka usein tarkoittaa lapsen kanssa samassa asunnossa asuvaa ja lapsen elatuksesta vastaavaa henkilöä. Psykologinen isyys tarkoittaa kiintymykseen perustuvaa, tunnepohjaista ja kokonaisvaltaista suhdetta lapseen. (Huttunen 2001, 57–65.)

Perheensisäisen vastuunoton ja dynamiikan kautta erilaisiksi isänrooleiksi voidaan nähdä: tasa-arvoinen isä, hoivaava isä, valintoja tekevä isä ja maskuliininen isä. Tasa-arvoinen isä jakaa perhevelvollisuudet ja muun yhteiskunnallisen työn tasan naisten kanssa. Hoivaava isä pyrkii läheiseen suhteeseen lastensa kanssa. Valintoja tekevä isä seuraa omia yksilöllisiä haluja ja kykyjään. Maskuliininen isä kantaa puolestaan suurempaa vastuuta toimiensa yhteiskunnallisista seurauksista, mutta hänen valintansa ovat sidoksissa ymmärrykseen kategorisesta sukupuolierosta. (Vuori 2004, 30.)

3 NEUVOLATOIMINTA

Suomessa neuvolatoiminta on keskeinen osa ehkäisevää kansanterveystyötä. Äitiysneuvolan palveluita käyttää vuosittain noin 56 000 odottavaa äitiä ja heidän puolisonsa. Lastenneuvolan palveluiden piiriin kuuluu noin 278 000 perhettä, joissa on yhteensä vanhempia noin 520 000 ja lapsia 400 000. Äitiys- ja lastenneurolat tavoittavat siis suuren joukon suomalaisia koko ajan. Neuvolapalvelut ovat käyttäjille ilmaisia. Äitiys- ja lastenneuvolapalveluiden kehittämiseksi julkaistaan säännöllisin väliajoin ohjeita ja oppaita. (Äitiys- ja lastenneurolatyö Suomessa 2005, 21.) Neuvoloiden tehtävänä on toiminnan alkua ajoista lähtien ollut äitien ja perheiden neuvonta, lasten rokottaminen ja sairauksien ja vammaisuuden varhainen toteaminen (THL 2015).

Suomessa on ainutlaatuinen neuvolajärjestelmä, jonka ansiosta imeväiskuolleisuus on meillä maailman pienimpiä. Lasten fyysinen terveys on kansainvälisessä vertailussa hyvä, ja sairaat lapset saavat korkealaatuista terveydenhoitoa ilman kalliita yksityisiä vakuutuksia. Neuvolapalveluiden keskeinen tavoite on lasten ja lapsiperheiden terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen. palveluita käyttää 97–99 prosenttia kohderyhmästä. Suomalaisvanhemmat arvostavat neuvolapalveluja; neuvolakäyntien määrä, vastaanottoaikojen saatavuus ja neuvoloiden läheinen sijainti, sekä terveydenhoitajien toiminta on herättänyt tyytyväisyyttä. (Oulasmaa, Raimovaara, Salmi ja Karme 2008, 86.)

Neuvolatoimintaa kehitetään koko ajan. Perheiden toiveet ja tarpeet muuttuvat ja eriytyvät, ensimmäisten lasten vanhemmilla on erilaisia odotuksia kuin uudestaan vanhemmiksi tulevilla. Alussa kaivataan tietoa äidin ja lapsen oikeasta ravitsemuksesta, normaalista kasvusta ja imetyksestä. Myös muuttuneeseen tunne-elämään kaivataan tukea. Perheen lapsiluvun kasvettua kaivataan enemmän tukea fyysiseen ja psyykkiseen jaksamiseen. Suomessa aineellinen hyvinvointi ja lastentautien vähäisyys ovat sallineet huomion suuntamisen entistä enemmän psykososiaaliseen hyvinvointiin. Neuvolatyössä koetaankin tärkeäksi lapsiperheiden

psykososiaalinen tukeminen ja ongelmien ennaltaehkäisy. (Oulasmaa, Raimovaara, Salmi ja Karne 2008, 88.)

Neuvolajärjestelmän kehittymisen myötä imeväisiän kuolleisuus on laskenut Suomessa maailmanennätystasolle ja neuvolajärjestelmämme on saanut runsaasti myös kansainvälistä huomiota. Kansanterveyslaki (1972) antoi osaltaan lisää mahdollisuuksia neuvolapalveluiden kehittämiseen ja moniammatillisuuteen. 1990-luvulla neuvoloiden toimintaympäristöä muokkasivat valtionosuusuudistus sekä väestövastuuseen siirtyminen. Normiohjauksesta luovuttiin ja siirryttiin informaatio-ohjaukseen, sekä kunnat saivat aiempaa suuremmat oikeudet ja toisaalta vastuun kehittää neuvolapalveluitaan. Nykyisin neuvola tavoittaa lähes kaikki (99,7 %) odottavat äidit ja lapset (99,5 %) syntymästä koulun aloittamiseen asti. (THL 2015.)

Neuvolakäynnit mielletään valitettavan usein äidin tehtäväksi. Äitiys- ja lastenneuvola sulkee jo puolesta isän ulkopuolelle. Myös neuvolan palveluajat rajaavat usein työssäkäyvän isän mahdollisuuksia osallistua käynneille. Vanhemmuus on molempien vanhempien asia. Neuvolasta saatavat neuvot ja tuki hyödyttävät varmasti molempia vanhempia. (Oulasmaa, Raimovaara, Salmi ja Karne 2008, 96.)

3.1 Isäneuvola

Neuvola on erityisen merkittävä vanhemmuuden tukija. Se tavoittaa käytännöllisesti katsoen kaikki vanhemmat lapsen odotuksen aikana sekä lapset ikäkausittain. Suomalaisella äitiys- ja lastenneuvolalla on vuosikymmenien ajan ollut tunnustettu asema äitien ja lasten hyvinvoinnin rakentajana. (Viljamaa 2003, 10.)

Yhteiskunnallisten rakenteiden muuttuessa ja perheiden sisäisen työnjaon muuttuessa on esitetty kysymyksiä siitä, vastaako neuvola nykyisiin haasteisiin. Lasten ja synnyttäneiden äitien uhkaavien terveyshuolien (imeväiskuolleisuus, lapsivuodekuolleisuus) painuessa taka-alalle neuvolan haasteiksi ovat nousseet ensisijaisesti mielen, vuorovaikutuksen ja vanhemmuuden alueiden hyvinvointi. Vastauksiksi

onkin ehdotettu nimenomaan yleisesti hyvinvointiin, kasvatukseen, mielenterveyteen sekä parisuhteeseen keskittyvää neuvontaa ja tukea. Myös isien parempi tukeminen nousi esille. (Viljamaa 2003, 10–11.) Äitiysneuvolan toiminnassa olisi-kin tärkeää huomioida ja kohdella isää tasavertaisena äidin kanssa vanhemmuuteen, lapsen odotukseen ja synnytykseen liittyvissä asioissa (Huttunen 2001, 212).

Sosiaali- ja terveysministeriön teettämän selvityksen mukaan isien osallistuminen neuvolakäynneille on vielä suhteellisen uusi asia. Suuri osa terveydenhoitajista piti isien huomioimista neuvolassa luontevana osana työtään ja piti isän mukanaoloa lapsen kehityksessä ja kasvussa ensisijaisen tärkeänä lapsen hyvinvoinnin kannalta. (STM 2015, 36.)

Neuvoloiden terveydenhoitajat pyrkivät rohkaisemaan isien osallistumista neuvolakäynneille, yleisimmin tieto ja suullinen kutsu isälle kuljivat äidin kautta, mutta vain muutama terveydenhoitaja lähetti vain isälle osoitetun kirjeen tai järjesti isälle oman vastaanottokäynnin neuvolassa. Yleisimmin isä kutsuttiin neuvolaan yhdessä äidin kanssa. Isien arvioitiin osallistuvan neuvolakäynneille huomattavasti heikommin kuin perhevalmennukseen. Lähes puolet terveydenhoitajista oli sitä mieltä, että neuvolaympäristöä on muokattu isille soveltuvaksi. Hieman suurempi osuus oli kuitenkin toista mieltä. Suurin osa vastaajista ei pitänyt isää äitejä kriittisempinä. Isien tukemisen neuvolassa ei arvioitu edellyttävän suurta kulttuurimuutosta, suurin osa vastanneista oli sitä mieltä, että nainen pystyy tavoittamaan isien tai miesten maailmaa. (STM 2015, 25–26, 36.)

3.2 Vaasan isäneuvola

Vaasan isäneuvolan toiminnasta vastaa Vaasan kaupungin Terveystieteiden edistämisyksikkö. Isäneuvolan tavoite on tukea miesten terveyttä ja isäksi kasvua. Terveystieteiden edistämisyksikkö tarjoaa kaikille raskaana olevien kumppanille, niin ensi kuin uudelleen synnyttävälle, mahdollisuuden tulla yksilövastaanotolle. Käynnillä tehdään mm. kehonkoostumusmittaus sekä keskustellaan isyyden haasteista ja iloista. (Vaasan kaupunki 2015.)

Vaasan isäneuvolan juuret ovat Vaasan Ensi- ja turvakodin Perhe lapsen tukena-vanhemmuus iän ikuinen -projektissa, joka toteutettiin Raha-automaattiyhdistyksen tuella 1999–2003. Projektin tavoitteena oli ero- ja perheväkivaltatilanteisiin liittyvien miesten palvelu- ja auttamisjärjestelmissä olevien mahdollisten puutteiden etsiminen ja korvaavien palveluiden kehittäminen. Projektissa pyrittiin toimimaan käytännön tasolla ja löytämään uusia työmalleja isyyden tukemisessa, sekä estämään *syrjäytymistä vanhemmuudesta*. Isätyö oli tarkoitettu ennaltaehkäiseväksi tueksi isille ja lapsille muutostilanteessa. (Oikarinen 2003, 4, 16.)

Vaikka projektin ytimessä olikin kriisiytynyt perhetilanne, sen monet toimintatavat perustuivat ennaltaehkäisyyn. Isäryhmissä kävi projektin aikana lähelle kaksisataa isää. Ryhmien lisäksi projektissa toteutettiin yksilötyötä, joka oli pääasiassa keskustelua. Isätyö piti sisällään myös toimintaa leireistä erilaisiin teemapäiviin. (Oikarinen 2003, 16–19, 24–27.)

Projektissa saadut kokemukset osoittivat, että alueen isäneuvolatoimintaa oli hyödyllistä kehittää. Nähtiin, että isien tapaamisten sisältöä ja yhteyttä vanhempainvalmennuksen kokonaisuuteen olisi pohdittava neuvolajärjestelmän kanssa. (Oikarinen 2003, 22.)

4 TUTKIMUS

Kun tarkoitus on ymmärtää tutkittavaa ilmiötä ja selvittää ilmiön merkitystä tai tarkoitusta, on tarkoituksenmukaista antaa tilaa ja arvoa tutkittavien henkilöiden näkökulmille ja kokemuksille. Kysymyksessä on siis kvalitatiivinen tutkimus, ja aineistolähtöinen sisällönanalyysi.

4.1 Aineistonkeruu

Aineisto kerättiin kyselylomakkeen avulla. Tutkimukseen valittiin kaikki Vaasan isäneuvolassa 1.1. - 30.9.2015 välisenä aikana asioineet isät; kysely lähetettiin 140 isäneuvolan asiakkaalle. Osallistuminen kyselyyn oli vapaaehtoista. Vastaukset annettiin nimettöminä ja käsiteltiin luottamuksellisesti, siten ettei yksittäisen vastaajan henkilöllisyys paljastunut tutkimuksen missään vaiheessa. Kysely lähetettiin Vaasan isäneuvolasta, eivätkä isien nimet tulleet tutkijoiden tietoon. Samaa kyselylomaketta käytti myös terveydenhoitoalalle opinnäytetyön tekevä opiskelija. Tässä opinnäytetyössä keskityttiin vastauksiin 28–37, sekä käytettiin taustatietoja (kysymykset 1–7). Vastausaikaa kyselyyn oli kaksi viikkoa. Kysely toteutettiin yhdessä Vaasan ammattikorkeakoulun terveydenhoitajaopiskelijan kanssa.

Koska valtaosa opinnäytetyön kyselyn kysymyksistä olivat niin sanottuja avoimia kysymyksiä (esim. Mitä isyys sinulle merkitsee?), niiden vastaukset olivat avoimia, ts. asian tai aiheen sanallista kuvailua. Eskolan ja Suorannan (1998, 15) mukaan laadullisella aineistolla tarkoitetaan pelkistetyimmillään aineistoa, joka on ilmiasultaan tekstiä. Vaikka ko. aineiston analyysia voidaan havainnollistaa numeraalisesti ja/tai graafisesti, itse päätutkimusongelmaan vastaaminen opinnäytetyössä on mielekkäintä antaa sanallisesti. Karkeimmillaan ”laadullinen” ja ”kvalitatiivinen” ymmärretään yksinkertaisesti aineiston ja analyysin muodon ei-numeraaliseksi kuvaukseksi (Eskola & Suoranta 1998, 13). Kyseessä on siis laadullinen tutkimus.

4.2 Laadullinen tutkimus

Laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus on menetelmäsuuntaus, jota käytetään ihmistieteissä määrällisen eli kvantitatiivisen tutkimuksen lisäksi. Laadullisessa tutkimuksessa selvitetään ilmiön merkitystä tai tarkoitusta, sekä pyritään saamaan siitä kokonaisvaltaista ja syvempää käsitystä. (Hirsjärvi & Huttunen 1995, 174.) Tässä opinnäytetyössä edellä mainittu tarkoittaa usein tilan antamista tutkittavien henkilöiden näkökulmille ja kokemuksille sekä perehtymistä tutkittavaan ilmiöön liittyviin ajatuksiin, tunteisiin ja vaikuttimiin. (vrt. Hirsjärvi & Huttunen 1995, 201.) Kuinka tämä sitten tapahtui?

4.3 Aineistolähtöinen analyysi

Laadullisessa tutkimuksessa voidaan lähteä liikkeelle mahdollisimman puhtaalta pöydältä ilman ennakoasettamuksia tai määritelmiä. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa puhutaankin aineistolähtöisesti analyysistä, joka pelkistetyimmillään tarkoittaa teorian rakentamista empiirisestä aineistosta lähtien, ikään kuin alhaalta ylös. Aineistolähtöinen analyysi on tarpeellista varsinkin silloin, kun tarvitaan perustietoa jonkin ilmiön olemuksesta (Eskola & Suoranta 1998, 19). Olemuksesta puhuminen tarkoitti tässä tapauksessa sitä, että ennen kuin voitiin puhua isäksi kasvamisen tukemisesta, täytyi selvittää mitä isäksi tai isänä kasvaminen perusolemukseltaan on, mitä se kullekin vastaajalle merkitsee.

Miten sitten tutkimusongelmaa lähestyttiin? Laadullisen aineiston analyysin tarkoitus on luoda aineistoon selkeyttä ja siten tuottaa uutta tietoa tutkittavasta aineistosta. Analyysillä pyritään tiivistämään aineisto sitten, ettei siitä kadoteta sen sisältämää informaatiota. Aineiston informaatioarvoa kasvatetaan luomalla hajanaisesta aineistosta selkeää ja mielekästä. (Eskola & Suoranta 1998, 138.)

Laadullisessa analyysissä aineistoa tarkastellaan usein kokonaisuutena; sen ajatellaan valottavan jonkin singulaariseksi ymmärretyn sisäisen loogisen kokonaisuuden rakennetta (Alasuutari 1999, 38). Aineistoon tutustumalla ja sitä lukemalla siitä voi olettaa alkavan nousta esiin tutkimusongelmaa valaisevia teemoja. Näin

on mahdollista vertailla tiettyjen teemojen esiintymistä ja ilmenemistä aineistossa. Aineistosta voidaan poimia sen sisältämät keskeiset aiheet. Tekstimassasta on ensin pyrittävä löytämään ja sen jälkeen eroteltava tutkimusongelman kannalta olennaiset aiheet. (Eskola & Suoranta 1998, 175–176.) Alasuutarin (1999, 39) laadullinen analyysi koostuu kahdesta vaiheesta; havaintojen pelkistämisestä ja arvoituksen ratkaisemisesta (tutkimusongelmaan vastaamisesta). Aineistoa tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota vain siihen, mikä on kulloisenkin kysymyksen asettelun kannalta ”olennaista”. Näitä tunnistettuja havaintoja tarkastellaan ja yhdistellään harvemmaksi havaintojen joukoksi, tyypitellään. Havaintojen yhdistämisessä lähtökohtana on ajatus siitä, että aineistossa ajatellaan olevan esimerkkejä tai näytteitä samasta ilmiöstä. Vastajat esimerkiksi kuvasivat samaa ilmiötä sanoin, eri näkökulmasta jne. Vastausversioille etsittiin yhteisiä piirteitä, joiden avulla voitiin konstruoida yleisempiä vastauksia. (Alasuutari 1999, 40, Eskola & Suoranta 1998, 182.).

Avoin tutkimussuunnitelma korostaa tutkimuksen vaiheiden – aineistonkeruun, analyysin, tulkinnan ja raportoinnin – kietoutumista yhteen. Tulkinta jakautuu koko tutkimusprosessiin, eikä tutkimusprosessia aina ole helppo pilkkoa toisiaan seuraaviin vaiheisiin. (Eskola & Suoranta 1998, 16.) Analyysissä tehtävät jatko-toimenpiteet riippuvat siitä, minkälaiseen kysymyksenasetteluun havainnot kytke-tään (Alasuutari 1999, 42).

4.4 Aineiston luotettavuus

Laadullisessa tutkimuksessa arviointi pelkistyy kysymykseksi tutkimusprosessin luotettavuudesta. Pääasiallisin luotettavuuden kriteeri onkin tutkija itse ja luotettavuuden arviointi koskee koko tutkimusprosessia; joiden arvioiden mukaan perinteisesti ymmärrettyinä reliabiliteetti ja validiteetti eivät sellaisinaan sovellu kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuuden perusteiksi. Perimmältään tutkimuksen arvioinnin taustalla on kysymys sen sisältämien väitteiden perusteltavuudesta ja totuudenmukaisuudesta. Realistisessa luotettavuusnäköyksessä on kysymys siitä kuinka pätevästi tutkimustekstissä kuvataan tutkittua kohdetta. Aineiston tulkin-

nan sanotaan olevan reliaabeli silloin, kun se ei sisällä ristiriitaisuuksia. Sisäisellä validiteetilla viitataan tutkimuksen teoreettisten ja käsitteellisten määrittelyjen sopusointuun. Ulkoinen validiteetti tarkoittaa tehtyjen tulkintojen ja johtopäätösten sekä aineiston välisen suhteen pätevyyttä. (Eskola & Suoranta 1998, 212–214.)

4.5 Aineiston riittävyys

Suorannan ja Eskolan mukaan (1998, 62) laadullisessa tutkimuksessa aineiston koolla ei ole välitöntä vaikutusta eikä merkitystä tutkimuksen onnistumiseen; kysymys on aina tapauksesta. Aineiston tehtävä on toimia tutkijan apuna rakennettaessa käsitteellistä ymmärrystä tutkittavasta ilmiöstä; tarkoitus ei ole ainoastaan kertoa aineistosta, vaan pyrkiä rakentamaan siitä teoreettisesti kestäviä näkökulmia (sama, 62). Aineistoa on riittävästi, kun uudet tapaukset eivät tuota tutkimusongelman kannalta enää uutta tietoa. Tällaisessa tapauksessa Eskola ja Suoranta puhuvat aineiston kylläntymisestä, eli saturaatiosta. Myöskään kylläntymiseen ei ole olemassa mitään sääntöä; aineiston määrä on kvalitatiivisessa tutkimuksessa pitkälti tutkimuskohtainen. Kuitenkaan mitään saturaatiota ei saavuta ellei ole selvillä siitä mitä aineistostaan hakee. Aineistoa lukemalla siitä alkaa näkyä jotain kiinnostavaa, joka johtaa etsimään samantapaisia lausumia. Suoranta ja Eskola varoittavat kuitenkin sekoittamasta aineiston kylläntymistä tutkijan kyllästymiseen. Tutkijan on tutkimuskohtaisesti päätettävä, milloin aineistoa tullut kerättyä riittävästi ja se kattaa tutkimusongelman. (Eskola & Suoranta 1998, 62–64.)

5 ANALYYSI

Vastausta opinnäytetyön päätutkimusongelmaan, miten isäneuvola voi tukea miesten kasvua isäksi ja isänä, haettiin kyselytutkimuksen (ks. liite 1) avulla. Kysymyksistä rakentui kolme eri teemaa: isyys, parisuhde, isäneuvolassa käynti. Kysymyksistä kolme oli niin sanottuja suljettuja kysymyksiä, joista yksi yhdeksänkohtainen monivalintakysymys. Kaikkiin edellä mainittuihin kysymyksiin vastattiin kyllä tai ei. Ko. kysymyspatteriston alla oli vielä mahdollisuus vastata muuta kysymysten aihepiiristä mieleen tullutta. Muut seitsemän kysymystä olivat avoimia tutkimusongelmaa sivuavia kysymyksiä, edellä mainittujen teemojen mukaisesti. Suoraan tutkimusongelmaan vastaavat kysymykset käsittelivät isäneuvolan käytäntöjä ja niiden mielekkyyttä (mm. tapaamiskerrat, ryhmätapaamisten tarve).

5.1 Vastaajat

Kuten jo edellisessä osassa kerrottiin, kysely lähetettiin 140 isäneuvolan asiakkaalle. Heistä kyselyyn vastasi 40 isää tai tulevaa isää. Nuorin vastaaja oli 23-vuotias, vanhin 47-vuotias. Suurin osa vastaajista kuului ryhmään 31–35-vuotiaat, joita oli 20/40, 25–30-vuotiaita oli 9/40.

Ensimmäisen lapsen sai tai oli saamassa 31 vastaajaa 40:stä. Kahta lukuun ottamatta heistä kaikki (38/40) olivat käyttäneet tai olivat aikeissa käyttää jonkinlaisia isyys- tai vanhempainvapaita. Vastaajien enemmistö (24/40) oli akateemisesti koulutettuja, myös ammattiin koulutettujen määrä oli huomattava (9/40). Yhtä lukuun ottamatta kaikki (39/40) olivat joko naimisissa tai avoliitossa lapsen/lasten äidin kanssa.

5.2 Isyys

Tutkimuksen ydinkysymystä tukevat kysymykset pyrkivät kartoittamaan vastaajien käsityksiä isyydestä, merkityksenantoa isyydelle, sekä vastaajien isäkuva kahden avoimen kysymyksen avulla (ks. Liite 1. Kysymykset 28. ja 29.)

- Mitä isyys sinulle merkitsee?
- Millaisia isänmalleja sinulla on/oli ja mitä isänä toivot lapsesi sinulta oppivan?

Isä mallina – ”ei mitään pyhimyksiä”

Kysymyksellä isänmallista ja ajatuksella siitä, mitä tuleva tai tuore isä haluaa lapselleen opettaa, haluttiin kartoittaa isien näkökulmaa vanhemmuuteen ja isyyteen yleisellä tasolla. Useimmat ovat kuitenkin joutuneet tekemään tai saaneet tehdä tätä tiliä itsensä kanssa selväksi ennen raskautta ja viimeistään ennen lapsen syntymää. Kysymykseen isänmallista vastasi juuri yli puolet vastaajista (21/40). Neljäsosalla isänmalli oli positiivinen, yhdellä kymmenestä negatiivinen, seitsemän mainitsi isänmallin, mutta vastauksesta oli mahdoton päätellä kokiko vastaaja sen positiiviseksi vai negatiiviseksi. (Ks. Taulukko 1). Mainitut isänmallit olivat muutamaa yksittäistä mainintaa (isovelji, isäpuoli, isoisä, sukulainen) lukuun ottamatta oma isä.

Taulukko 1. Millainen isänmalli?

Millainen isänmalli	Vastaukset
Ei vastausta	19
Positiivinen	10
Negatiivinen	4
Neutraali	7

Positiivisissa vastauksissa isänmallin positiivisuus joko vain todettiin tai todettiin ja perusteltiin. Perusteluissa nousi esiin läheisyys, yhteinen aika ja tekeminen. Isä oli myös opettanut joko kädestä pitäen (taidot) tai läsnäolollaan (arvot).

Hyviä esikuvia, ei mitään pyhimyksiä.

Hyvä roolimalli oli kasvaessa ja toivon lapseni oppivan oikeanlaiset elämänarvot, kunnioitusta sekä arvostamaan ihmistä ja elämää väristä, rodusta ja uskonnosta riippumatta.

Min egen pappa är en förebild. Han har varit mycket med mig när jag var barn och lärt mig mycket.

Negatiiviseksi isänmallin arvottaneissa vastauksissa tuli esiin isän poissaolo, kohtaamattomuus, päihdeongelma.

Ei ollut ku oli aina töissä.

Juoppo, työnarkomaani isä.

Tiukka ja kovat odotukset lastaan kohtaan omaava, vähän aikaa lapselleen.

Mitä opetan lapselleni – eli miten maailmassa ollaan

Taulukko 2. Mitä toivon lapseni oppivan minulta?

Mitä toivon lapseni oppivan minulta?	x
Vastaus	26
Ei vastausta	14

Mitä vastaajat toivoivat lapsensa oppivan itseltään, tai mitä he uskoivat tai halusivat opettaa lapselleen? Mitään jakoa tai juopaa vastausten kesken ei syntynyt, vaan kaikkien vastauksien saattoi tulkita käsittelevän jollakin tavoin elämönhallintaa, pärjäämistä elämässä, elämän perustaitojen oppimista, elämän viisautta; spesifimmät vastaukset käsitelivät yhdessä tekemistä, toisten kanssa toimeen tulemistä. Eräs isä kirjoitti suunnitelleensa ja miettineensä 10 vuotta mitä ja miten opettaisi lastaan.

Elämän perustaidot haltuun.

Esimerkkinä olemista, läsnäoloa, lapsen hoitamista, rajojen asettamista, tukea ja turvaa.

Kova kuri ja rajat, maalaisjärjen käyttö opettaa lapsille.

Nauttimaan työstä, mutta myös muusta, harrastuksista ym.

Jag hoppas kunna visa mina barn vikten av att älska och respektera sina medmänniskor. (För stora frågor att svara på fyra rader!)

Isyyden merkitys

Vastaajien enemmistö suhtautui isyyteen positiivisesti. Ainoastaan seitsemässä vastauksessa (7/40) suhtautuminen jäi joko epäselväksi tai oli tulkittavissa kielteiseksi. Vastauksissa isyyden merkityksestä saattoi erotella viisi erillistä joukkoa.

Taulukko 3. Isyydelle annetut merkitykset.

Sarake1	Sarake2
Vastuu sanallistettu	21
Yhteisyyttä luonnehtiva	5
Yksilöllisyyttä luonnehtiva	8
Epäselvä	1
Tyhjä	5

Hieman yli puolet vastaajista (21/40) oli vastauksessaan luonnehtinut isyyttä yhdellä sanalla – vastuu – tai vastaus sisälsi sanan vastuu, tai vastauksesta oli muuten luettavissa vastuunkannoksi määriteltäviä asioita. Nämä vastaukset muodostivat kategorian **Vastuu sanallistettu**. Niistä muutamassa myös vastuunoton toiminnallinen luonne oli sanallistettu.

Suurta vastuuta tulevaisuudessa. Mahdollisuutta tehdä asioita yhdessä perheenä ja opettaa pienelle kaikenlaista maailmasta. Se tuntuu ennakkoon jännittävältä.

Esimerkkinä olemista, läsnäoloa, lapsen hoitamista, rajojen asettamista, tukea ja turvaa.

Vastuuta ja huolenpitoa. Uutta elämäntilannetta, johon pitää sopeutua.

Allt, en total livsförändring som är helt otrolig. Ser framemot varje dag att få bli pappa och göra allt för barnet och familjen.

Yhteisyyttä luonnehtivat vastaukset eivät eronneet paljoakaan **vastuun sanallistaneista** vastauksista. Rajat kategorioiden välillä ovat ymmärrettäviä, mutta vastaukset kaikessa tulkinnanvaraisuudessaan olla rajan kummallakin puolella. Isyys nähtiin elämänmittaisena. Näiden vastausten ajallinen horisontti ulottui tätä hetkeä kauemmas, tulevaisuuteen ja elämään.

Luonnollista jatkumoa elämässä.

Rakastan lapsia, joten isyys merkitsee minulle paljon. On kiva ruveta itse isäksi.

Suku jatkuu...

Yksilöllisyyttä luonnehtivissa vastauksissa isyys nähtiin jonkinlaisena saavutuksena sinänsä. Isyys oli positiivinen merkkipaalu, saavutus ja sen kerrottiin merkitsevän paljon, ja että se oli tärkeintä elämässä. Vastauksissa saattoi olla jonkinlainen vastuunoton ulottuvuus, tai sanavalinta jätti hämäräksi kuinka paljon se olisi ymmärrettävissä vastuunkannoksi saavutuksen lisäksi.

Elämäni parasta aikaa.

Väldigt mycke.

Lisää töitä.

Jako taulukossa mainittuihin kategorioihin nousi vastauksista, lisäksi se tuntui mielekkäältä suhteessa opinnäytetyön tutkimusongelmaan. Tämän lisäksi sitä on myöhemmin mielenkiintoista verrata seuraavaan tulokseen.

5.3 Parisuhteen tila

Parisuhteen tilasta kysyttiin suljetulla kysymyksellä: Onko parisuhteenne muuttunut lapsen saamisen myötä?

Taulukko 4. Parisuhteen tila.

Onko parisuhteenne muuttunut?	x
Kyllä	24
Ei	14
Ei vastausta	2

Kyllä-vastausta seurasi vapaa kenttä, jossa vastaaja saattoi kertoa miten koki parisuhteensa raskauden tai lapsen syntymän myötä muuttuneen. Sanallisista vastauksista saattoi tehdä seuraavanlaisen tulkinnan:

Taulukko 5. Parisuhteen muutos.

Parisuhteen muutos	x
Huonompaan	18
Neutraali	5
Parempaan	1

Muutoksen parempaan vastannut arvioi parisuhteensa muuttuneen syvemmäksi, paremmaksi. Parisuhteensa muutoksen neutraaliksi havainneet toivat esiin niitä seikkoja, joiden kokivat muuttuneen. Näissä vastauksissa muutoksia oli havaittu perhedynamiikassa.

En mognad inom det. Börjar förbereda plats för en tredje på samma gång att ständigt försökt hålla kärleken och parförhållande på bästa sätt i gång.

Parisuhteensa huonompaan suuntaan muuttuneeksi kokeneiden (18/40) vastauksissa ylivoimaisesti suurimmaksi negatiiviseksi muutostekijäksi nousi seksin, läheisyyden ja yhteisen ajan puuttuminen.

Yhteistä aikaa vähemmän.

Parisuhdeaika nollassa.

Omaa aikaa vähemmän, vaimo väsynyt.

Seksuaalinen aktiivisuus vähentynyt huomattavasti.

Vähemmän seksiä.

Parisuhteelle jäänyt huomattavasti vähemmän aikaa.

5.4 Isäneuvolassa

Isäneuvolassa käyntiä kartoitettiin suljetuilla kysymyksillä (ks. Liite 1, kysymys 31. Millaiseksi koit käyntisi isäneuvolassa?). Tämä kysymystaulukko sisälsi 9 eri kysymystä, joista käytin tässä opinnäytetyössä neljä ensimmäistä kysymystä. Kysymykset ja vastausjakaumat alla taulukossa.

Taulukko 6. Isäneuvolakäynnille annetut merkitykset.

Isäneuvolassa	Kyllä	Ei
Käynti oli mielestäni tarpeellinen	30	10
Minut huomioitiin isänä	34	6
Sain tukea ja tietoa isyyteen kasvamisessa	29	11
Sain tukea parisuhteeseen	23	17

Tarpeellisuus. Vastaajien enemmistö (75%) piti siis käyntiä hyödyllisenä ja koki tulleensa riittävästi huomioiduksi isänä (88%).

Ei ollut odotuksia mutta oli positiivinen kokemus hyvä että otetaan isäkin huomioon.

Vaikka käynnillä ei juuri tullut uusia asioita, koin asioista puhumisen ammattilaisen kanssa helpottavaksi.

Isänevola antaa isälle mahdollisuuden puhua itsestään/asioistaan.

Käynnin turhaksi kokeneiden vastauksista saattoi lukea, että he eivät niinkään kokeneet käyntiä, vaan käynnin sisällön turhaksi. Ikään kuin he olisivat odottaneet käynniltä jotain muuta.

Fyysinen hyvinvointi meni isyyden edelle.

Ihan turhaa, ehkä nuoremmille parempi.

Isyyteen ja parisuhteeseen liittyviä asioita ei pysty/voi käsitellä tunnin istunnolla.

Isäksi ja isänä kasvaminen. Enemmistö tunsi saaneensa tukea isyyteen ja isäksi kasvamiseen. Sitä, kertooko tämä sitten enemmän saadusta tuesta vai isistä, vai isyyteen suhtautumisesta ylipäänsä ei aineistosta pysty erottelemaan tai päättelemään. Myöntävissäkin vastauksissa nähtiin myös kehittämisen kohteita.

Oli eräänlainen herätys todellisuuteen että pian olet vastuussa pienestä ihmisestä. Tukea ja kertoa millaisia ensi hetket lapsen kanssa tulee olemaan, tulisi lisätä.

Omalta osaltani tapaaminen keskittyi ehkä liikaa siihen, että mitä laitot suuhun kuin isyyteen.

Osa vastaajista oli jäänyt vaille tarvitsemaansa tukea.

Pitäis kysyä väsyttääkö ja vituttaako kuinka rankasti oikeesti eikä esittää ja jeesustella kuinka ihanaa kaikki on.

Yksi tunti ei riitä käymään läpi isän/tulevan isän terveystilanne/sen kartoitus ja parantaminen. Ei riitä saamaan tarpeeksi neuvoja isäksi tulemisesta taikka saamaan tarpeeksi neuvoja miten lapsi tulee vaikuttaa elämään.

[...]Riippuu isästä, koko homman psykologista puolta voisi viedä pidemmälle. Henkinen valmistautuminen elämänmuutokseen on ehkä isoin juttu isäksi tulemisessa.

Parisuhteen tuki. Edellisessä osiossa moni vastaajista koki parisuhteensa muuttuneen raskauden ja/tai lapsen syntymän myötä muuttuneen huonompaan suuntaan. Tukea parisuhteeseen vastaajista kaipasikin lähes puolet vastaajista (17/40).

Isyyteen ja parisuhteeseen liittyviä asioita ei pysty/voi käsitellä tunnin istunnolla.

No sama toistuu joka puolella, elikkä isälläkin on oikeus vanhemmuuteen ei pelkästään vastuunkantoon.

Toiveet. Isien toiveita isäneuvolaa kohtaan kysyttiin kahdella suljetulla kysymyksellä. (ks. Liite 1, 35. Haluaisitko, että tapaamiskertoja olisi enemmän? 36. Pitäisikö isäneuvolan järjestää isille suunnattuja ryhmätapaamisia?).

Taulukko 7. Isien toiveet isäneuvolatoiminnan kehittämiseksi.

Toivon	Kyllä	Ei
Enemmän tapaamiskertoja	28	12
Ryhmätapaamisia	17*	21*

*kaksi epäselvää vastausta

Lisäksi kehittämissuhteita kysyttiin avoimella kysymyksellä (ks. Liite 1, 37. Miten isäneuvolan toimintaa tulisi mielestäsi kehittää?) Niissä toivottiin useampaa kertaa, terveysneuvontaa ei nähty niin tarpeellisena, käynnit pakollisiksi, tietoa syntymänjälkeisestä masennuksesta, isyydestä isän näkökulmasta, käyntiä lapsen kanssa. Vastaajilla oli siis monia konkreettisia ehdotuksia, samoin aineistosta

nousi esiin ehdotusten määrätietoisuus ja tarve saada tietoa ja jakaa omaa kokemusta ammattilaisen tai toisten samassa tilanteessa olevien kanssa.

Voisi olla tapaamiset ennen ja jälkeen syntymän.

Vasta syntymän jälkeen, ennen ei ole paljoa puhuttavaa.

Useampia käyntejä ensi kertaa isiksi tulevien keskuudessa. Kuitenkin olemme aika hukassa tulevan elämäntilanteen kanssa.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Perheen perustamista ja vanhemmuutta käsitellään, kuten jo aiemmin todettu, julkisessa keskustelussa yhä uudelleen, yhä uusista näkökulmista tai syistä. Nykykeskustelussa perheen perustaminen hahmottuu melko uhkaavana ilmiönä. Puhutaan paljon siitä, että lapsi muuttaa koko elämän, omaa aikaa ei jää ja lapsi vaatii ehdotonta ja täyttä läsnäoloa, ja kahden vanhemman omistautumista kasvatustehdävälle. THL:n (2015) ja ruotsalaisen NHV:n yhteiseen tutkimuksen materiaalina oli lähes 350 tuhatta Suomessa asuvaa isää, jotka saivat ensimmäisen lapsen vuosina 1987–2009. Tuona ajanjaksona isien keski-ikä oli noussut 28,7 vuodesta 30,4 vuoteen. Ensimmäistä kertaa isiksi tulevien ikääntyminen on jäänyt vähemmälle huomiolle niin julkisessa puheessa kuin tutkimuksessakin. (Lähteenmaa 2016.)

6.1 Vastaajat

Vastaajien keski-ikä on hyvin lähellä edellä mainittua tutkimusta, ja heistä suurin osa oli saanut tai saamassa ensimmäistä lastaan. Iän lisäksi myös muut muuttajat noudattelivat yleisesti ottaen nykytutkimusten perheenperustamisessa ja lapsensaamisessa vaikuttavia tekijöitä.

Tutkimukset osoittavat muun muassa sen, että parisuhteen tyyppi (avioliitto, avoliitto tai seurustelu) vaikuttaa toteutuvaan syntyvyyteen. Lapsia hankitaan todennäköisimmin avioliitossa, kun taas avoliitossa eläminen selittää osaltaan lastenhankinnan lykkäämistä. Kuitenkin todennäköisyys saada ensimmäinen lapsi on suurempi niissä avoliitoissa, joiden tulevaisuudessa odotetaan johtavan avioliittoon, kuin avoliitoissa ilman avioitumistarkoitusta. Väestöliiton kyselyissä on selvinnyt, että lastenhankintaa lykätään siksi, että sopivaa kumppania ei ole löytynyt, opinnot ovat kesken tai ura halutaan käynnistää ennen lastenhankintaa. Muita lastenhankintaa lykkäviä syitä ovat esimerkiksi nykyisen elämäntyylin menettämisen pelko, kypsyiden puute, aiempi lastenhankinnassa epäonnistuminen tai terveyteen liittyvät pelot. (Lainiala 2010, 9.)

Parisuhde ja sen sitoutuneisuus (avo- tai avioliitto) ennustaa miehillä naisia paremmin lastenhankintatoiveita. Se myös vähentää miehillä monien taustatekijöiden vaikutusta. Parempi koulutus ja taloudellinen tilanne kasvattavat erityisesti miesten lastenhankinta-aikeita, kun taas korkea koulutus ja urbaanissa ympäristössä eläminen vähentävät naisten lastenhankinta-aikeita. (Lainiala 2010, 9.)

6.2 Isyys – mallit ja merkitykset

Vielä vuosituhannen vaihteessa kulttuurissamme ei Huttusen (2001, 210) mukaan ollut sellaista perinnettä, että miehet keskustelisivat isänä olemisesta keskenään, eikä myöskään perinnettä, että vanhempi isä sukupolvi kertoisi nuoremmalle kokemuksistaan isyyteen kasvamisessa. Lapsen kanssa sattuneet kammellukset tai yhteiset onnen hetket ovat olleet lähes kiellettyjä puheenaiheita miesvaltaisilla työpaikoilla (emt).

Toisaalta, reilut kymmenen vuotta myöhemmin Huttunen (2014, 178–181) on jo havainnut laajan ja syvälle menevän muutoksen kulttuurissa ja yhteiskunnassa. Isyys ei ole pelkästään muuttunut, se on edelleen jatkuvassa muutoksessa. Isyys ei ole enää yksi tunnistettava rooli tai kulttuurinen malli, vaan isyys on sirpaloitunut useiksi erilaisiksi isyyksiksi, joissa eroavat sekä pinta että sisältö, rooli ja merkitys (emt). Huttunen (sama, 182–186) tuo esiin ohenevan ja vahvistuvan isyyden käsitteet. Oheneva isyys tarkoittaa tässä yhteydessä asenteellisia ja arvoihin liittyviä kulttuurisia muutoksia, jotka tekevät aiempaa sallitummaksi ja mahdollisemmaksi erityyppisen ja eriasteisen isättömyyden ja isän vähäisen toimijuuden. Oheneva isyys voi siis olla rakenteellista ja/tai toiminnallista, isän toimijuuteen liittyvää. Vahvistuvan isyyden käsitteeseen liittyy joukko muutoksia, jotka ovat mahdollistaneet entistä paremmat isä-lapsisuhteet, ja jotka vahvistavat isän asemaa lastensa toisena vanhempana. Uuden ns. vahvistuvan isyyden keskeisimpänä käsitteenä pidetään isän sitoutumista hoivaan: miehen sitoutuminen isyyteensä on ennen muuta vuorovaikutusta lapsen kanssa, läsnäoloa ja hoivavastuuta. (emt.)

Myös Eerolan (2015, 414–415) mukaan suomalainen isyys on kokenut huomattavia muutoksia viimeisten vuosikymmenten aikana sekä käytännön että kulttuurin tasolla. Nämä muutokset ja miesten vanhemmuuden uudet käytännöt ovat koskettaneet erityisesti perheitä, joissa on pieniä lapsia. Edellä mainitut yhdessä ovat vaikuttaneet myös siihen kuinka miehet itse puhuvat suotavista isänä olon muodoista, tavoista ja vastuualueista. (emt.)

Näkyikö yllämainittu jollain tavoin vastauksissa? Isänmallia koskevaan kysymykseen vastasi juuri yli puolet vastaajista, isyyden merkitystä pohti jo 88% vastaajista. Lisäksi vastauksissa oli hajontaa kun ne jaoteltiin karkeasti vastuuta, yhteisyyttä ja yksilöllisyyttä korostaviksi. Oleellisempaa kuin se millaisia merkityksiä isät tässä kyselyssä antoivat, oli se, että he ylipäättään merkityksellistivät isyyttään ja siten tekivät sitä näkyväksi. Yhtä oleellisena voidaan pitää myös sitä, että vastauksissa oli eroja; isyys ei ole yhtenäinen, ulkoa syötetty malli, kuten esimerkiksi malli urheilijoiden julkisesta tavoitteiden asettelusta. ”Teen parhaani ja katsotaan mihin se riittää” -lausunto kertoo lähinnä sen, että urheilija on sisäistänyt mallin ja osaa toistaa sen. Lausunto ei kerro tavoitteista, sitoumuksesta eikä yksityisestä merkityksenannosta mitään. Sen sijaan esimerkiksi lyhyt, 3–4 rivin kertomus omasta isäsuhteesta voi kertoa jo paljon.

Mesiäislehto-Soukan (2005, 121) mukaan miehet kokevat isäksi tulemisen elämän perustaksi ja miehelle luonnolliseksi. Isäksi kasvamiseen vaikuttaa oma lapsuudenkoti, esimerkit kavereiden perheistä, ammatti, kasvatukseen liittyvät arvot, miesten isyyden kokemukset ja muiden lasten kasvatusta nykyperheessä. Lapsuuden kodin merkitys isäksi kasvamiselle tarkoittaa sitä, että lapsuuden kodin isän ja koko perheen malli antoi perustan oman perheen rakentamiselle. Lapsuuden kodin vaikeita kokemuksia ja ankaraa kasvatustilapiiriä pohditaan; isät eivät halua siirtää omien lasten kasvatukseen kokemaansa ankaruutta. Miesten kokemukset kavereiden perheistä ovat myös vahvoja vaikuttajia isänä olemiseen antamalla esimerkkejä isänä toimimiseen. Koulutus auttaa valmiuksien kehittymiseen isänä siten, että tieto saattaa olla helpommin omaksuttavissa. Miehet pitävät tärkeänä

kasvattaa lapsensa kunniallisesti, moraalisesti oikeudenmukaisiksi ja muita ihmisiä kunnioittaviksi – miehet arvostavat rajoja, mutta myös rakkautta lapsen kasvatuksessa. Miehet pitävätkin vanhempien kunnioitusta ja yhteisten kasvatusperiaatteiden luomista vaimon kanssa tärkeänä.

Isyys on turvallisuuden luomista, mutta isyys merkitsee miehille henkistä kehittymistä, uutta alkua ja itsetunnon vahvistumista. Isyyteen kuuluva vastuu kasvatetaan miestä isänä, mutta vastuu kasvaa myös lasten varttuessa. Isyys ilmenee vastuullisuuden ja pitkäjänteisyyden lisääntymisenä. Isyys koetaan myönteisenä asiana. (Mesiäislehto-Soukka 2005, 121.)

Miksi isyys sitten koetaan myönteisenä asiana? Sehän tarkoittaa huonoja yöunia, etääntymistä omasta puolisoista (on tietysti yksilöllistä pitääkö sitä huonona vai hyvänä asiana).

Miehet kokevat koko perheen vaikuttavan isäksi kasvamiseen siten, miten muut perheen jäsenet osallistuivat perheen toimintaan tai miten nykyperheen toiminta on muotoutunut. Miesten suhteet muihin lapsiin ovat merkityksellisiä isyyden näkökulmasta. Lasten kanssa leikitään, harrastetaan ja jutellaan asioista. Perheessä asioiden jakaminen, yhdessäolo ja yhteiset harrastukset lisäävät isäksi kasvamisen tunnetta ja myös kestävyyttä isänä, vaikka työmäärä kasvaakin. (Mesiäislehto-Soukka 2005, 121.)

Miehet pitävät tärkeänä tasapuolista huomion jakamista lapsille. Perheen työt jaetaan usein siten, että äiti hoitaa pientä vauvaa, kun taas isä huolehtii isommista lapsista. Jatkovaa vuorovaikutusta lasten kanssa pidetään tärkeänä. Se on yhteensuuluvuuden tunnetta ja sitoutumista ylläpitävä tekijä. Isänä oleminen koetaan joskus vaikeana johtuen siitä, miten kurin saa pidettyä yllä. Kun perheen arki toimii, perhe-elämäkin onnistuu. Uusperheen elämä vaatii tietoa ja taitoa kaikilta perheenjäseniltä. Kun perheessä on useita lapsia, miehellä täytyy olla vahva tahto ja päätös olla isä. Isän tukea tarvitaan koko ajan. (Mesiäislehto-Soukka 2005, 121.)

6.3 Parisuhde

Vastausten perusteella suurin osa vastaajista oli tyytyväinen parisuhteeseen siten kuin vastaajat tyytyväisyytensä itse määrittelevät. Mutta lähes yhtä suuri joukko oli tyytymätön, ja heidän huolensa parisuhteen puolesta nousi aineistosta kaikkein suurimmaksi huolenaiheeksi. Miten tässä näin kävi? Kyselyssähän kartoitetaan miten vastaajat kokevat itsensä isinä, millaisia merkityksiä he antavat isyydelle ja miten he kokevat sitä itse täyttävänsä. Miksi he vaikenevat isyydestä ja puhkeavat puhumaan (kirjoittamaan) kun parisuhteesta kysytään?

Kalliomaan (2011,104) ja Kontulan (2011, 86) mukaan miehet asemoivat itsensä ja perheensä eri tavalla parisuhteeseen kuin naiset. Valtaosalle miehistä sosiaalinen jakaminen on keskeinen keino purkaa tunteita ja käsitellä tunteita. Tukea ja ymmärrystä saadaan eniten elämäkumppanilta (joka usein on myös lasten äiti); parisuhteen koetun laadun onkin tutkimuksessa todettu olevan miehillä naisia kiinteämmin yhteydessä vanhempana olemiseen. Isyys toteutuu miesten mielestä rinnakkain äitiyden kanssa, kun taas äitiys koetaan naisten tunteissa parisuhteesta irralliseksi suhteeksi äidin ja lapsen välillä.

Lapsen saamisen myötä heikentyvä parisuhdeonni (Kontula 2011, 86) kiinnittyykin miehillä naisia enemmän lastensaamiseen. Mitä tästä sitten pitäisi ajatella?

Vanhempien eheä parisuhde on lapsen elämälle paras kasvualusta. Parisuhteen kestävyys ja laatu vaikuttavat merkittäväällä tavalla vanhemmuuteen. Toimivassa parisuhteessa puoliset ovat usein tyytyväisiä vanhemmuuteensa ja vanhempi-lapsisuhteeseensa. Kestävän parisuhteen luomiseksi kumppaneiden on käytävä läpi eri kehitysvaiheita. Nämä kehitysvaiheet liittyvät suhteen vakiintumiseen, puolisoitten itsenäistymiseen sekä kumppanuuden muodostumiseen. (Kansallinen äitiyshuollon asiantuntijaryhmä 2013, 31.)

Nykytiedon valossa lapsen onnistunut varhaiskehitys (ensimmäiset elinvuodet) on yksilön henkiselle kasvulle ja kehitykselle tärkeää aikaa. Onnistunut vuorovaikutus luo tärkeän pohjan niin henkiselle kuin fyysisellekin kehitykselle. Onkin pe-

rusteltua, että neuvolassa kiinnitetään yhä enemmän huomiota varhaisen vuorovaikutuksen tukemiseen. Vuorovaikutuksen perustaan – vanhempien, etenkin äidin, psyykkiseen ja fyysiseen hyvinvointiin – vaikuttavia tekijöitä on tietenkin paljon, eikä niiden kaikkien seuraaminen ole neuvolajärjestelmälle mahdollista. Työelämä ja opinnot ovat muuttuneet vaativimmiksi, perheiden suvut asuvat hajallaan ja sosiaalinen verkosto on suppea. Useimmat vanhemmat toteavat lapsensa saatuun, etteivät ole ennen lapsen syntymää kokeneet todellista väsymystä. (Oulasmaa, Raimovaara, Salmi ja Karme 2008, 91–92.)

Isien kokemus vanhemmuudesta eroaa siten olennaisesti äitien kokemuksesta, jossa isä ikään kuin työntyy perheen ulkolaidalle ja äiti kokee tärkeänä vahvistaa suhdettaan lapseen. Etenkin kun tätä vahvistetaan neuvolassa.

6.4 Isät neuvolassa

Miesten kokemuksia neuvolasta kartoittanut Jämsä (2011, 113–116) tuo esiin toissijaistamisen, jolla hän tarkoittaa miehen joutumista ikään kuin lapsiperheen ulkokehälle, mistä käsin mies ei itsekään usko pystyvänsä ottamaan osaa perheen operationaaliseen toimintaan. Syitä toissijaistamiselle Jämsä löytää niin miehistä ja naisista kuin yhteiskunnasta. Miehet – vallitsevan kulttuurin tuotteina – eivät itsekään usko omien kokemuksiansa ja tunteiden merkitykseen, vaan ottavat vähitellen apupojan tai poissaolijan roolin. Tässä roolien miehityksessä miestä auttaa eniten hänen oma puolisonsa. Puolison puheet ja toiminta vähättelevät ja mitätöivät miehen kykyä toimia vastuullisena vanhempana, useimmiten niin kauan että mies taatusti sitä on oikeastikin. Myös perhepalveluiden ja yhteiskunnan suhtautuminen on ongelmallista. Miehen mitätöinti kohdistuu sukupuoleen; mies ei voi puolustautua yksilönä. Kyvykkyys vanhemmuuteen kyseenalaistetaan sellaisen ominaisuuden perusteella, että mies ei voi puolustautua. (emt.)

Perheasiantuntijat ja kasvatustilaiset ovat viime vuosikymmenten kiinnittäneet enenevässä määrin huomiota isiin ja isyyteen. Miesten vanhemmuuden tukemisesta on tullut tärkeä tavoite kasvatuksen, sosiaalityön ja terveydenhoidon pii-

rissä. Lapsia, vanhempia ja perheitä koskevassa psykososiaalisessa tiedossa on keskeisesti kyse lapsen kehityksen erittelystä. Nykyään onkin mahdotonta ajatella lapsia tai vanhemmuutta ilman käsitystä lapsen ”kehityksestä”. Kasvatuskäytännöissä ja asiantuntijapuheessa nojattiin pitkälti John Bowlbyn kiintymyssuhdeteoriaan, joka korostaa lapsen ja äidin välistä suhdetta, varsinkin ensimmäisen ikävuoden aikana. Tämän jälkeen isän rooli katsottiin merkityksellisesti kolmen kriittisen kehitystehtävän osalta, jotka liittyvät kykyyn käsitellä vihamielisiä tunteita, sukupuoli-identiteetin muodostumiseen sekä vanhemmista irtautumiseen. Äidinhoivassa rakentuu logiikka, jossa ”isättömyys” nähdään potentiaalisena uhkana lapsen kehitykselle. (Eräranta 2007, 83, 88–89.)

Isän ja kasvatustammattilaisten välisen kohtaamattomuuden juuret ovat syvällä *isänmaan* historiassa. Kun Suomi, isänmaa, 1800-luvun puolimaissa, oli vasta älytön toljotus uupuneen kyntäjän silmissä, sivistyneistöllä oli jo aikaa harrastaa perhesuunnittelua – miten syntyvä valtio saadaan turvallisesti kätilöityä ja pidettyä hengissä. Perheestä tuli tuolloin yksi tärkeimmistä syntymättömän valtion kasvatushankkeista. Systemaattisen kotitalous- ja kasvatustalouden myötä maalais- ja työläisperheiden isät muuttuivat ensi alkuun ”huoneen haltijoiksi” kadotakseen myöhemmin kokonaan vahvasti sukupuolitetusta vanhemmuudesta. Heitä alettiin huhuilla takaisin vasta 1970-luvulla ns. rooliradikaalien aikana. (Vuori 2001, 21.)

Isän pitkän poissaolon aikana asiantuntijat olivat kylväneet perheisiin isättömyyden siemenen. John Bowlbyn kiintymyssuhdeteoria elää ja voi hyvin tänäkin päivänä. Sen sosiaalityön käytäntöihin siirtyneet käsitykset vanhemmuudesta ja kasvatuksesta eivät pitäneet isän läsnäoloa mitenkään relevanttina pohdinnan aiheena. Vanhemmuus kuului äidille biologisena, lajityypillisenä tosiasiana. Jos kulttuuri, yhteiskuntaluokka tai perhekokoonpano ei siihen millään lailla vaikuttanut, niin miten yksittäinen isä olisi sen tehnyt. (Vuori 2001, 39–40.)

Kasvatustilanne oli naisten naisille opettamaa, vielä silloinkin kun mies liitettiin siihen uudelleen mukaan. Miesten oma kanta välittyi naisille huonosti, ja etenkin keskenään miehet eivät ole kasvatustilanteista keskustelleet, ainakin julkisesti.

Kuitenkin 1960-luvulta eteenpäin isä nähtiin äidin rinnalla toisena kasvattajana ja lapsen hoitajana, myöhemmin jopa pienen lapsen hoivaajana. Tämä johtui osittain myös siitä, että miehet olivat alkaneet, edellisiä sukupolvia enemmän, tosiasiallisesti *hoivata* lapsiaan. (Vuori 2001, 43.)

Edellinen viittaus oli viidentoista vuoden takaa, 2000-luvun alusta. Mm. Aallon ja Kolehmaisen mukaan tämä suuntaus on vähitellen muuttumassa. Asiaan vaikuttaa varmasti se, että suomalaisen miehen paikka yhteiskunnassa on ollut muutoksessa jo kauan, ns. modernin ajan alusta lähtien (vrt. Roos 1992, Kortteinen, 1992, Silta-la 1994), jolloin naisten jääminen kotiin on muuttunut itsestänselvyydestä satunnaiseksi, tietynlaiseksi arvovalinnaksi tai työmarkkinoiden aikaansaamaksi asiantilaksi. Teollisuus tarvitsi töihin miehet ja naiset. Nytemmin, modernin murruttua ja ns. jälkiteollisessa ajassa, kasvanut vauraus, lisääntynyt vapaa-aika, työmarkkinoiden arvaamattomuus, erilaisten tukimuotojen yleistyminen ovat edesauttaneet sitä, etteivät isät ole vääjäämättä pois perhe-elämästä, vaan myös omille valinnoille on tilaa. Isät ovat jääneet kotiin ja osallistuneet takavuotia enemmän lastenhoitoon ja -hoivaan siinä määrin enemmän, että tarvetta keskustelulle varmasti syntyy. Aiemmin ei välttämättä ole ollut paljoakaan mistä puhua.

7 HILJAISUUTTA AUTIOITUVALTA PLANEETALTA

Tässä opinnäytetyössä paljon viitattu Jouko Huttunen (2014, 185) kirjoittaa ohenevan isyyden puhettavan olevan kuin pimeältä ja hiljaiselta planeetalta. Muutama katkonainen ääni kantautui tämänkin opinnäytetyön pohjana olleeseen kyselyyn ja hiljaisuutta – jonkin verran. Tärkeintä on kuitenkin muistaa, että parhaat edellytykset ohenevalle isyydelle luo ohentavat rakenteet. Isät ovat itse aktiivisesti ottamassa isyyttä uudella tavalla haltuun, samalla kun he ottavat miehen muuttunutta asemaa ja roolia haltuun. Isyys onkin syytä nähdä keinona vahvistaa miehen mies-identiteettiä; hoivaava isä ei ole karvainen äiti. Isän lähestymistapa isyyteen on täysin erilainen kuin äidin, joka useimmissa tapauksissa kasvattaa uutta elämää sisällään, synnyttää sen ja huolehtii yksinomaan omalla ruumiillaan uuden ihmisen syöttämisestä ensimmäiset kuukaudet.

Isäneuvola on ehdottomasti vahvistuvaa isyyttä ylläpitävä rakenteellinen muutos menneeseen verrattuna. Muutokset isyydessä ovat sen näennäisestä muuttumattomuudesta olleet voimakkaita. Lainsäädäntö on osaltaan tukenut isyyttä; isyys- ja vanhempainvapaat olisivat kuulostaneet vielä 70-luvun isän korviin aivan utopisilta, monellakin tavalla. Mitä isäneuvolassa sitten pitäisi tehdä?

7.1 Parisuhde – väärinkäsityksistä väärinymmärtämiseen

Keksiessäni kysymyksiä opinnäytetyön kyselyyn, kysymykseni saivat rakentavaa kritiikkiä muun muassa siihen, että ne käsittelivät aivan liikaa parisuhdetta, eivät niinkään isyyttä. Kommentin esittäjä oli nainen. Itse en puolestani ollut huomannutkaan kuinka paljon parisuhdekysymyksiä olin tehnyt. Saamien vastausten perusteella olisi pitänyt vain kysyä. Edellinen anekdootti kertokoot siitä miten arjessa huomaamattomasti kiinnitämme asioita toisiinsa – tai erotamme niitä. Onko kyse puhtaasti sukupuolisidonnaisesta asiasta? En usko, etenkään, jos asioita on mahdollista tarkastella rauhassa ja etäältä, tavalla, joka pienten lasten perheissä onnistuu äärimmäisen huonosti. Työntekijöiden, kumpaa sukupuolta tahansa, olisikin syytä huomioida miesten isyyden tukemisessa parisuhteen tila, ja se että

miehet helposti myös tyytyvät jäämään taka-alalle. Heille ikään kuin riittää sivus-takatsojan rooli. Aluksi se riittää äidillekin.

Lapsen saaminen onkin haaste parisuhteelle. Kukaan pari tuskin suunnittelee hankkivansa lapsen eräänlaiseksi eron moottoriksi. Silti niin käy usein.

Yhdeksi selitykseksi on esitetty nimenomaan miehen muuttuneita rooleja, samoin pitkää yhdessäoloaikaa ennen lapsen syntymää; lapset saadaan nykyisin paljon myöhemmin kuin aiemmin, joten lapsi ”muuttaa” paljon enemmän kuin ennen. Lapsettomaan yhdessäoloaikaan, jatkettuun nuoruuteen totutaan ja lapsi siihen tilaan muuttaa kovin paljon; se myös paljastaa työnjaon epäsuhtaan (jos sellaista on) sekä dynamiikan heikot alueet. Kun parisuhde ei helppoissa oloissa joudu koetteelle, se lapsen saaminen laittaa sen koetteelle oikein kunnolla.

Hoitovastuun ja kotitöiden jakaminen tukevat parisuhdetta; kyse ei ole pelkästään työkuorman jakamisesta, vaan myös tekemisen herättämien tunteiden jakamisesta. Samassa kudessa oleminen todennäköisesti kasvattavat puolisoitten arvostusta toisiaan kohtaan, kumppanuutta, rintamatoveruutta. Tilannetta vain ei saa päästää niin pahaksi ja kuormittavaksi, että se alkaa nakertaa parisuhdetta.

Kontulan (2011) mukaan miesten kokema turvattomuus ja epäily suhteen tilasta korreloi suoraan seksuaalinelämän onnistumiselle. Kyseessä on ehdottomasti asia, josta ammattilaisten täytyy kertoa muutenkin kuin, että isän täytyy vain odottaa. Pahimmassa tapauksessa lapsen odotusaikaa seuraa uusi odotuksen tila, jolle ei ole etukäteen laskettua aikaa. Tällaisessa tilanteessa suhteen osapuolet eivät ymmärrä täysin toisen osapuolen kokemusta ja sen syvyyttä. Läheisyyden ja seksin puutteessa kipuilevalla miehellä on oikeus kuulla muutakin kuin rauhoittelua ja voimantoukkuuksia odotteluun. Seksi on muutakin kuin yhdyntää, mutta muunkaanlainen seksi ei onnistu ilman läheisyyttä. Osaava ammattilainen ottaa huomioon tällaisen kiputilan, eikä ajattele sen olevan ”vain seksiä”, sukupuolittunein suojalasein tarkasteltuna ”miehistä” toimintaa, vaan näkee sen myös toisin. Kipeä seksuaalinen yksinäisyys ei kuulu parisuhteeseen, vaan luo tehokkaasti erillisyyttä

puolisoiden kesken ja kokijoilleen toiseutta. Nainen ja mies ovat muuttuneet äidiksi ja isäksi. On varmasti syytä tutustua noihin uusiin ihmisiin makuuhuoneessa ja olohuoneen lattialla. Lapsi on saanut alkunsa läheisyydestä ja intiimistä kanssakäymisestä.

Parisuhdetaidot ovat myös taitoja, joita täytyy opetella. Päinvastoin kuin ajatellaan, ne eivät lankea ihmisille annettuina, kuten eivät myöskään isyys ja äitiys. Myöhemmissä vastauksissa isät nimenomaan toivoivat parisuhdetaitojen käsittelyä, työkaluja sen remontoimiseen, muuttuneen tilanteen ymmärtämiseen, vaimon (hormonaalisesti ja fysiologisesti) muutoksien ymmärtämiseen. Isät varmasti kaipaisivat tukea juuri parisuhteesta aiheutuvien negatiivisten tunteiden jäsentämiseen.

7.2 Isiä neuvomassa

Miten tukea isäksi ja isyyteen kasvamisessa? ”Lapsiperheen hullunmyllyssä” (vrt. Huttunen), käytännön toimissa isäkin pääsee kokemaan ja voi tuntea itsensä rakastetuksi ja arvokkaaksi – lapsen, puolison, suvun, ammattilaisten silmissä. Osallistumalla isyyteen, eli käytännön toimiin, isä pääsee kokemaan spontaania iloa. Isä liittyy vanhemmuutensa saumattomasti ja arkailemattomasti jokapäiväiseen elämäänsä, työhönsä ja vapaa-aikaansa.

Mitä tällainen vahva, sitoutunut isyys sitten edellyttää? Perinteisen sukupuolijaon mukaan miehelle kuuluvia ominaisuuksia; osaamista, tietoa ja tiedostamista – lasten- ja kodinhoidosta sekä vanhemmuuden taidoista. Se edellyttää myös sitoutumista siihen, että lapsi ja lapsen etu tulevat ensin, ymmärrystä, että vanhemmuus ei lopu koskaan. On myös osattava pitää huolta itsestään ja puolisostaan. Vanhemmuus on jaksamista myös oman mukavuusalueen ulkopuolella.

Isäidentiteettiä voidaankin tukea osaamisen varmistamisella ja tukemisella. Itsevarma isä suoriutuu tehtävistä itsevarman äidin jouheudella. Kyse ei ole sukupuolesta, vaan osaamisesta ja varmuudesta. Sitoutumista hoivaan täytyy vahvistaa ja samalla varmistaa isän jaksaminen, siinä missä varmistetaan äidin jaksaminen.

Isäneuvolaa markkinoidaan isille kehonkoostumusmittauksella ja terveystietona. Näiden ajatellaan olevan neutraali ja isä leimaamaton tapa saada heidät tulemaan paikalle. Pelkästään kävijämääriä katsomalla voidaan ajatella, että tavoitteessa on onnistuttu. Millaisen johtopäätöksen tästä voi vetää? Isät eivät hakeudu heille tarjottujen palveluiden ääreen, jos heille suoraan kerrotaan mistä on kyse? Toisaalta, syökö terveyspuhe (joka usein kaikuu kuuroille korville) isyyden pöydästä? Kuten eräs vastaaja kertoi kokevansa, varatussa ajassa ei ehdi asioita käsitellä. Herää kysymys, onko ollut tarkoituskaan? Millaista isyyskäsitystä kukakin kantaa mukanaan? Pelätäänkö isien katoavan mikäli keskustellaan isyydestä? Ja mistä silloin keskustellaan? Ilman vanhemmuuskäsitysten muuttumista eivät myöskään yhteiskunnan vanhempia koskevat rakenteet voi muuttua (Silfverberg 218, 2013).

Tämän päivän isäneuvolatyöntekijät ja asiakkaina käyvät isät ovat eräänlaisia pioneereja ja edelläkävijöitä. Ehkä kymmenen vuoden kuluttua isäneuvolassa käynti tai isän ja äidin erilliset (ja yhteiset kahdenkymmenen vuoden) keskustelut missä tahansa neuvolassa ovat työn arkipäivää ja kuuluvat vanhemmuuteen yhtä luonnollisina ja totuttuina kuin äitiyspakkauksen tilaaminen Kelan sivuilta. Entä mitä toimivalla isäneuvolalla voidaan saavuttaa? Olisi suuri houkutus puhua ennalta ehkäisevästä työstä ja varhaisesta puuttumisesta, mutta nämä houkutukset tulee tunnistaa ja torjua työn periaatteellisella tasolla, jos käytäntö onkin häiritsevänä todellisuuksineen toinen. Isäneuvolatyö ei mielestäni voi olla sisäiseltä ymmärrykseltään ennalta ehkäisevää, vaan isien ja perheiden nimenomaisesti tämänhetkistä tukea niissä asioissa, joihin tukea koetaan tarvittavan.

Lapsen maailma on tässä ja nyt. Tämänhetkinen hyvä luo toistuessaan luottamusta ja hallinnantunnetta elämässä. Juho Saaren (2015, 108) mukaan elämänhallinta on laaja, mutta ilmiötä hyvin kuvaava käsite, joka sisältää eri ulottuvuuksia; ennen kaikkea se lähtee ajatuksesta ihmisen itsensä kyvystä vaikuttaa toimillaan ja ratkaisuillaan elämänsä kulkuaan. (Saari, 2015, 108.) Tuula Helne (2002) katsoo samaa asiaa toisesta näkökulmasta ja kirjoittaa vaille jäämisestä, puutteesta; puutteen kohdalla ei pidä ajatella vain taloudellisia resursseja, vaan niiden takaa paljastuvia

puutteita, mm. kognitiotaidoissa, tunteiden ja niiden säätelyn hallinnassa, nautintoaineiden käytön hallinnassa.

Onko relevanttia kysyä heistä, jotka eivät käytä isäneuvolan palveluja. Pitäisikö heidän käyttää? Onko olemassa isien ryhmä, joka todella tarvitsisi isäneuvolaa ja tukea isyyteen? Hyviä ja aiheellisia kysymyksiä, mutta tällöin tullaan kauas pois jokaiselle yleisesti tarjotun matalan kynnyksen palvelusta tehostettuun ja ongelmakeskeiseen työmuotoon, muutokseen, jossa esim. nuorisotutkija Timo Harrikari (2008, 122–125) näkee kokonaisen, koko yhteiskunnan lävistävän ajattelutavan muutoksen. Tällöin perheille yleisesti tarjottu matalan profession ja korkean toleranssin tuki ja apu korvautuu ongelmia etsivinä ja niihin täsmäpalveluja tarjoavana korkean profession ja matalan toleranssin erikoispalveluna, eli kärjistäen ja yksinkertaistaen esim. kotipalvelu korvautuu lastensuojelun tukitoimilla.

Tästä voidaan johtaa asiakkaan kokemuksiin (vrt. Hänninen & Poikela 2016, 148–149). Asiakasta leimaamaton, matalan kynnyksen palvelu *voi olla* ennalta ehkäisevää sitä nimenomaisesti yhtään yrittämättä, ja lopulta tarkoin vartioituja kuluja säästävää, toisin kuin leimaava, kallis, asiakkaita uuvuttava, kohtaamaton ”tehostettu kotihoito” (Poikela & Hänninen 2016, 149).

Entä se kysymys, miten? Filosofi Blaise Pascal (vrt. Hännikäinen 2015, 202) kehotti uskossaan heikkoja käymään messussa ja viettämään aikaa uskovien parissa, oma usko rakentuisi sitten pikku hiljaa. Sama todennäköisesti pätee myös isyyteen – ammattilaisten on vain luotava foorumit käydä ”messussa” ja viettää aikaa toisten isien kanssa. Tämä voisi tapahtua mm. vastaajien toivomien ryhmätapaamisten varassa. Siinä missä yhteiskunnan rakennemuutokset ovat hajottaneet sukuja ja ns. luonnollisia lähiyhteisöjä, on yhteiskunta ottanut tehtäväkseen muodostaa niitä (vrt. Takala 2005, 20–21). Antti Karisto (2016, 25–38) kirjoittaa vastavuoroisuudesta hyvinvoinnin lähteenä. Se ei voi olla liian muodollista, täytyy olla tilaa tilanneherkkyydelle ja luontevalle huomaamiselle. Vastavuoroisuuteen antautuva uskaltaa hellittää omista käsityksistään ja kuuntelee niitä mahdollisuuksia, jotka avautuvat yhteydessä toisiin. Onkin tärkeää, että isien viesti kuullaan ja

ymmärretään. Nykyiset asiakkaat ovat eräänlaisia pioneereja ja heidän kokemuk-
sensa ja kertomansa siitä on arvokasta isäneuvolatoiminnan kehittämisessä. Se,
mikä tällä hetkellä on vielä harvinaista ja ehkä outoakin, voi olla tulevaisuudessa
tavallista ja oikeinkohdentuvaa. Sosiaalinen investointi vaatii aikaa. Kuulostaa
isyydeltä, mutta on mahdollista myös työssä.

LÄHTEET

- Aalto, I. 2012. Isyyden aika. Historia, sukupuoli ja valta 1990-luvun isyyskeskustelussa. Jyväskylä. Nykykulttuuri.
- Aalto, I. & Kolehmainen, J. (toim.) 2004. Isäkirja. Mies, vanhemmuus ja sukupuoli. Tampere. Vastapaino.
- Alasuutari, Pertti. 1999. Laadullinen tutkimus. Tampere. Vastapaino.
- Eerola, P. 2015. Hoivaisuus kulttuurisena valtavirtana. Katsaus suomalaisten miesten isyyskertomuksiin. Yhteiskuntapolitiikka 4/2015 414-419.
- Eerola, P. 2015. Responsible Fatherhood. A Narrative Approach.
- Eerola, P. & Mykkänen, J. (toim.) 2014. Isän kokemus. Tampere. Gaudeamus.
- Eräranta, K. 2007. Olevasta tekijäksi? Psykososiaalinen tieto isän määrittäjänä. Teoksessa Perhetyön tieto, s. 83–105. Toim. Vuori, J. & Nätkin, R. Tallinna. Vastapaino.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä. Vastapaino.
- Forsberg, H. 2003. Hajottavat ja koossapitävät tunteet. Teoksessa Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä, s. 86–102. Toim. Forsberg, H. & Nätkin, R. Helsinki. Gaudeamus.
- Forsberg, H. & Nätkin, R. (toim.) 2003. Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Helsinki. Gaudeamus.
- Harrikari, T. 2008. Riskillä merkityt. Lapset ja nuoret huolen ja puuttumisen politiikassa. Helsinki. Nuoritutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura julkaisuja 87.
- Helne, T. 2002. Syrjäytymisen yhteiskunta. Helsinki. Stakes.
- Hirsjärvi, S. & Huttunen, J. 1995. Johdatus kasvatustieteeseen. Porvoo. WSOY.
- Huttunen, J. 2001. Isänä olemisen uudet suunnat. Hoiva-isiä, etäi-isiä ja ero-isiä. PS-Kustannus. 2001.
- Huttunen, J. 2014. Isyyden muutos ja tulevaisuus. Teoksessa Isän kokemus, s. 178–196. Toim. Eerola, P. & Mykkänen, J. Tampere. Gaudeamus.
- Hännikäinen, T. 2015. Kunnia. Esseitä maskuliinisuudesta. Turku-Tampere-Tallinna. Savukeidas.

Hänninen, K. & Poikela, R. 2016. Toimintalähtöinen, dialoginen ja kohtaava vuorovaikutus. Teoksessa *Vastavuoroinen sosiaalityö*, s. 148–164. Toim. Törrönen, M., Hänninen, K., Jouttimäki, P., Lehto-Lundén, T., Salovaara, P. & Veistilä, M. Tampere. Gaudeamus.

Jallinoja, R., Hurme, H. & Jokinen, K. 2014. *Perhetutkimuksen suuntauksia*. Tampere. Gaudeamus.

Jokinen, A. 2000. *Panssaroitu maskuliinisuus. Mies, väkivalta ja kulttuuri*. Tampere. Tampereen yliopisto.

Jämsä, J. 2011. Tarpeeton ja avuton isä. Teoksessa *Isyyden kielletyt tunteet*, s. 112–121. Toim. Jämsä, J. & Kalliomaa, S. Vammala. Väestöliitto.

Jämsä, J. & Kalliomaa, S. (toim.) 2011. *Isyyden kielletyt tunteet*. Vammala. Väestöliitto.

Jämsä, J., Kalliomaa, S. & Rotkirch, A. 2011. Johdanto. Teoksessa *Isyyden kielletyt tunteet*, s. 6–11. Toim. Jämsä, J. & Kalliomaa, S. Vammala. Väestöliitto.

Kalliomaa, S. 2011. Voiko tunteista selvitä hengissä? Teoksessa *Isyyden kielletyt tunteet*, s. 98–111. Toim. Jämsä, J. & Kalliomaa, S. Vammala. Väestöliitto.

Kansallinen äitiyshuollon asiantuntijaryhmä. 2013. *Äitiysneuvolaopas: suosituksia äitiysneuvolatoimintaan*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Karisto, A. 2016. Hyvinvointi ja vastavuoroisuus. Teoksessa *Vastavuoroinen sosiaalityö*, s. 25–38. Toim. Törrönen, M., Hänninen, K., Jouttimäki, P., Lehto-Lundén, T., Salovaara, P. & Veistilä, M. Tampere. Gaudeamus.

Kekäle, J. & Eerola P. 2014. Isyyden tavaramarkkinoilla. Teoksessa *Isän kokemus*, s. 19–31. Toim. Eerola, P. & Mykkänen, J. Tampere. Gaudeamus.

Kontula, O. 2011. Lastenhankinta – Koettelemus isien seksuaalisille toiveille. Teoksessa *Isyyden kielletyt tunteet*, s. 76–86. Toim. Jämsä, J. & Kalliomaa, S. Vammala. Väestöliitto.

Kortteinen, M. 1992. *Kunnian kenttä: suomalainen palkkatyö kulttuurisena muotona*. Helsinki. Hanki ja jää.

Mesiäislehto-Soukka, H. 2005. *Perheenisäys isien kokemana – Fenomenologinen tutkimus*. Oulun yliopisto. Lääketieteellinen tiedekunta. Hoitotieteen ja terveyshallinnon laitos.

Mykkänen, J. & Aalto, I. 2010. *Isyyden ihanteet, arki ja kokemukset. Raportti isyyden tutkimuksesta Suomessa*. Nuorisotutkimusverkosto. Verkkojulkaisusarja.

- Lainiala, L. 2010. Perheen paluu. Perhepolitiikan uudet tuulet. Perhebarometri. Väestöntutkimuslaitos. Katsauksia E39/2010. Helsinki. Väestöliitto.
- Lähteenmaa, J. 2016. Oikea hetki ryhtyä isäksi. Helsingin Sanomat 8.10.2016. A4.
- Oikarinen, T. 2003. Miehen muutos – mahdollinen mahdollisuus. Perhe lapsen tukena–vanhemmuus iän ikuinen -projekti 1999-2003. Loppuraportti.
- Oulasmaa, M., Raimovaara, K., Salmi, I. & Karne, S., 2008. Hyvä paha neuvola. s. 86–101. Teoksessa Äidin kielletyt tunteet, s. 86–101. Toim. Janhunen, K. & Oulasmaa. Helsinki. Väestöliitto.
- Paajanen, P. 2006. Päivisin leiväntuoja, iltaisin hoiva-isä. Perhebarometri 2006. Väestöntutkimuslaitoksen katsauksia. Helsinki. Vammalan kirjapaino.
- Rotkirch, A. & Saloheimo, A. 2008. Yksin kotona? Teoksessa Äidin kielletyt tunteet, s. 72–85. Toim. Janhunen, K. & Oulasmaa, M. Helsinki. Väestöliitto.
- Saari, J. 2015. Huono-osaiset. Elämän edellytykset yhteiskunnan pohjalla. Tampere. Gaudeamus.
- Silfverberg, A. 2013. Äitikortti. Kirjoituksia lisääntymisestä. Helsinki. Teos.
- Siltala, J. 1994. Miehen kunnia. Modernin miehen taistelu häpeää vastaan. Otava.
- STM 2015. Isien ja isyyden tukeminen äitiys- ja lastenneuvolassa. 2008. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja. Viitattu 16.9.2015. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/72376/Selv200824.pdf?sequence=1>
- Takala, P. 2005. Perheen muutos ja pohjoismainen perhepolitiikan malli. Teoksessa Onko meillä malttia sijoittaa lapsiin?, s. 20–57. Toim. Takala, P. Helsinki. Kela.
- THL 2015. Lastenneuvolatoiminnan käsikirja. Historiaa. Viitattu 26.8.2015. <https://www.thl.fi/fi/web/lastenneuvolakasikirja/lastenneuvolatyonperusteet/lastenneuvolarjestelma/historia>.
- Vaasan kaupunki 2015. Viitattu 16.9.2015. www.vaasa.fi/palvelut/isaneuvola.
- Viljamaa, M-L. 2003. Neuvola tänään ja huomenna. Vanhemmuuden tukeminen, perhekeskeisyys ja vertaistuki. Jyväskylä. Jyväskylän yliopisto.
- Vuori, J. 2001. Äidit, isät ja ammattilaiset. Sukupuoli, toisto ja muunnelmat asiantuntijoiden kirjoituksissa. Akateeminen väitöskirja. Tampere University Press.

Vuori, J. 2004. Isyyden mallit ja isien valinnat. 2004. Teoksessa Isäkirja. Mies, vanhemmuus ja sukupuoli, s. 29–64. Toim. Aalto, I. & Kolehmainen, J. Tampere. Vastapaino.

Äitiys- ja lastenneuvolatyö Suomessa. 2005. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja. Helsinki. Yliopistopaino.

LIITE 1

KYSELYLOMAKE ISÄNEUVOLAN ASIAKKAALLE

Vastaukset annetaan ympäröimällä sopivimman vaihtoehdon numero tai kirjoittamalla vastaus sille varattuun tilaan. Voit tarvittaessa jatkaa vastaustasi paperin kääntöpuolelle.

TAUSTATIEDOT

1. Ikäsi _____ vuotta

2. Oletko

1 naimisissa/avoliitossa	4 yksinhuoltaja
2 asumerossa/eronnut	5 muu, mikä?
3 perheesi on uusioperhe	

3. Ylin koulutuksesi

1 peruskoulu	4 ammattikorkeakoulu tai yliopisto
2 lukio	5 muu, mikä? _____
3 ammattikoulu/-opisto yms.	

4. Asemasi työyhteisössä

1 johtaja, yrittäjä	5 työtön/lomautettu
2 ylempi toimihenkilö	6 opiskelija
3 alempi toimihenkilö	7 varusmies/siviilipalveluksessa
4 työntekijä	8 muu, mikä? _____

Kysymykset 5–6 liittyvät lapseen, jonka vuoksi olette viimeksi asioineet isäneuvolassa

5. Lapsen ikä? _____ kuukautta 2 lapsi ei ole vielä syntynyt

6. Oletko tällä hetkellä, aiotko olla tai oletko ollut kyseisen lapsen kanssa seuraavilla vapailla

1 isyysvapaalla	4 osittaisella hoitovapaalla
2 vanhempainvapaalla	5 en ole, enkä aio olla
3 hoitovapaalla	6 aioin olla seuraavilla vapailla

7. Huollettavanasasi olevien lasten lukumäärä yhteensä? _____

NYKYINEN TERVEYTESI JA TERVEYSTOTTUMUKSESI

8. Tunnetko olosi pääsääntöisesti?

1 onnelliseksi 2 melko onnelliseksi 3 tyytyväiseksi 4 surulliseksi 5 masentuneeksi

9. Millaiseksi koet nykyisen terveydentilasi?

1 hyväksi 2 melko hyväksi 3 kohtalaiseksi 4 melko huonoksi 5 huonoksi

10. Onko sinulla ollut viimeksi kuluneen vuoden aikana lääkärin toteamia tai hoitamia sairauksia?

1 ei 2 kyllä mitä?

11. Syötkö mielestäsi

1 terveellisesti 4 melko epäterveellisesti
2 melko terveellisesti 5 epäterveellisesti
3 vaihtelevasti

12. Kuinka usein syöt	päivittäin	5-6 päivänä viikossa	3-4 päivänä viikossa	1-2 päivänä viikossa	harvemmin
kotiruokaa	1	2	3	4	5
pika-/valmisruokaa	1	2	3	4	5
kasviksia	1	2	3	4	5
hedelmiä/marjoja	1	2	3	4	5
maitovalmisteita	1	2	3	4	5
virvoitusjuomia	1	2	3	4	5
yhdessä perheesi kanssa	1	2	3	4	5

13. Millaiseksi koet fyysisen kuntosi?

1 hyväksi 2 melko hyväksi 3 kohtalaiseksi 4 melko huonoksi 5 huonoksi

14. Kuinka usein liikut vähintään 30 minuuttia, niin että pulssisi kohoaa ja hikoilet?

1 päivittäin 5 2–3 kertaa kuukaudessa
2 4–6 kertaa viikossa 6 harvemmin
3 2–3 kertaa viikossa 7 en harrasta liikuntaa
4 kerran viikossa

15. Kuinka paljon aikaa käytät keskimäärin työ-/koulumatkallasi kävelyyn tai pyöräilyyn päivässä yhteensä (=meno + paluu)?

1 _____ minuuttia 2 en lainkaan
3 en ole töissä/koulussa

16. Kuinka rasittavaa työsi on fyysisesti?

- 1 teen pääasiassa istumatyötä paljon
 2 teen raskasta ruumiillista työtä
 3 joudun työssäni liikkumaan melko paljon
 4 en ole töissä/koulussa

17. Tunnetko itsesi

- 1 sopivan painoiseksi
 2 hieman ylipainoiseksi
 3 ylipainoiseksi
 4 liian laiha

18. Nukutko mielestäsi riittävästi?

- 1 kyllä
 2 en, miksi et?
-

19. Onko sinulla univaikeuksia (esim. nukahtamisvaikeuksia, yöheräilyä)?

- 1 ei ole
 2 kyllä, mitä?
-

20. Kuinka usein juot olutta, siideriä, viiniä tai muita alkoholijuomia?

- 1 en koskaan (siirry kysymykseen 23)
 2 noin kerran kuussa tai harvemmin
 3 2–3 kertaa kuukaudessa
 4 kerran viikossa
 5 2–4 kertaa viikossa
 6 5 kertaa viikossa tai useammin

21. Kuinka monta annosta (pullo olutta/siideriä, 12 cl viiniä, 8 cl väkeviä viinejä 4 cl väkeviä alkoholijuomia) juot keskimäärin nauttiessasi alkoholia?

- 1 1–2 annosta
 2 3–5 annosta
 3 6 annosta tai enemmän

22. Oletko huolissasi siitä, että alkoholinkäyttösi voi aiheuttaa vahinkoa terveydellesi?

- 1 en ole
 2 kyllä olen

23. Tupakointitottumuksesi?	en lainkaan	satunnaisesti	säännöllisesti, en päivittäin	päivittäin
Tupakoitko?	1	2	3	4
Käytätkö sähkö tupakkaa?	1	2	3	4
Nuuskaatko?	1	2	3	4

24. Oletko huolissasi, että tupakoimisesi/nuuskaamisesi voi aiheuttaa vahinkoa terveydellesi?

1 en ole 2 kyllä olen

ISYYS JA SEN VAIKUTUKSET

25. Mitkä asiat sinua mietityttivät, kun kuulit tulevasi isäksi?

	erittäin vähän	melko vähän	kohtalaisesti	melko paljon	erittäin paljon
Perheen toimeentulo	1	2	3	4	5
Muutokset parisuhteessa	1	2	3	4	5
Onnistuminen isänä	1	2	3	4	5
Oma terveys	1	2	3	4	5
Lapsen terveys	1	2	3	4	5
Omat elämäntavat	1	2	3	4	5
Elämäntapojesi vaikutus lapseen	1	2	3	4	5
Muu, mikä?	1	2	3	4	5

26. Millainen vaikutus isän elämäntavoilla on mielestäsi

	erittäin vähäinen	melko vähäinen	kohtalainen	melko suuri	erittäin suuri
Lapsen hyvinvointiin	1	2	3	4	5
Lapsen elämäntapojen muodostumiseen	1	2	3	4	5

27. Oletko muuttanut elämäntapojasi terveellisemmiksi lapsen odotuksen/syntymän vuoksi?

	kyllä	en
Vähentänyt alkoholin käyttöä	1	2
Vähentänyt/lopettanut tupakoimisen	1	2
Siirtynyt terveellisempään ruokavalioon	1	2
Laihduttanut	1	2
Lisännyt liikuntaa	1	2
Muuta, mitä?		

28. Mitä isyys sinulle merkitsee?

29. Millaisia isän malleja sinulla on/oli ja mitä isänä toivoisit lapsesi sinulta oppivan?

30. Onko raskaus/vanhemmuus muuttanut parisuhdettasi?

1 ei ole 2 kyllä, miten?

ISÄNEUVOLAN ANTAMA TUKI JA SEN KEHITTÄMINEN

31. Millaiseksi koit käyntisi isäneuvolassa?

kyllä ei

Isäneuvolassa käynti oli mielestäni tarpeellinen

1 2

Isäneuvolan työntekijä huomioi minut riittävästi isänä

1 2

Sain isäneuvolasta riittävästi tietoa ja tukea isyyteen kasvamisessa

1 2

Sain isäneuvolasta riittävästi tukea parisuhteeseen

1 2

Koin isäneuvolassa tehtävän terveystarkastuksen tarpeellisena

1 2

Sain isäneuvolasta riittävästi omaa terveyttäni vahvistavaa tukea

1 2

Isäneuvolan antama terveysneuvonta oli minulle hyödyllinen kokemus

1 2

Koin elämäntavoista keskustelemisen kiusallisena tapahtumana

1 2

Terveysneuvonta on vaikuttanut koko perheeni hyvinvointiin

1 2

Muuta, mi-

tä?

32. Millaiselta isäneuvolatapaaminen sisällöltään vaikutti ja miten se vastasi sinun tarpeisiisi ja isäksi kasvamiseen?

33. Muutitko elämäntapojasi terveellisemmäksi isäneuvolakäynnin seurauksena

1 en 2 kyllä, miten?

34. Miten isäneuvolan antamaa terveysneuvontaa tulisi mielestäsi kehittää?

	kyllä	ei
35. Haluaisitko, että tapaamiskertoja olisi enemmän?	1	2

36. Pitäisikö isäneuvolan järjestää isille suunnattuja ryhmätapaamisia?	1	2
--	---	---

37. Miten isäneuvolan toimintaa tulisi mielestäsi kehittää?

KIITOS VASTAUKSESTASI!